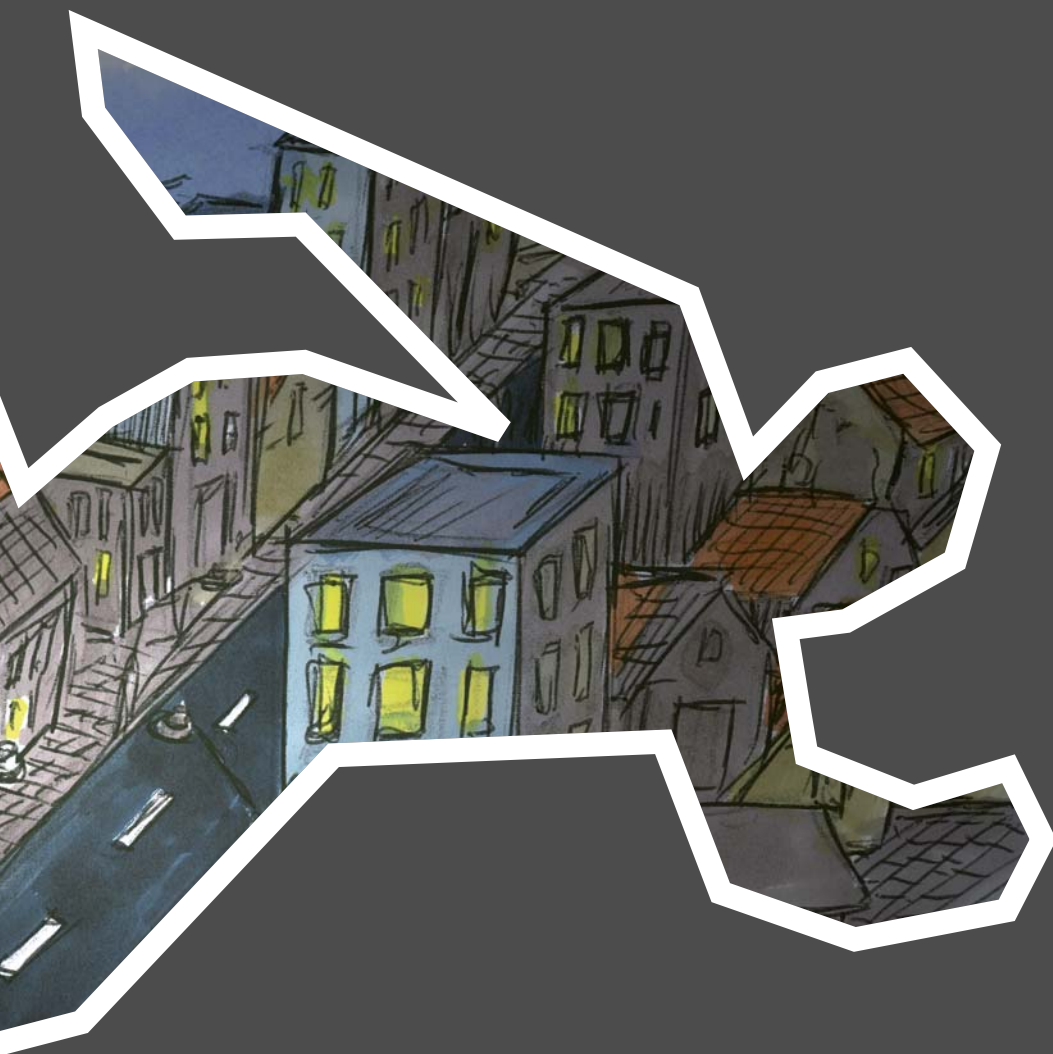

Tot de dood ons scheidt

Een onderzoek naar de omvang en kenmerken
van moord en doodslag in huiselijke kring

Annemiek Nieuwenhuis
Henk Ferwerda

Beke // reeks

Tot de dood ons scheidt

Tot de dood ons scheidt

Een onderzoek naar de omvang en kenmerken
van moord en doodslag in huiselijke kring

Annemiek Nieuwenhuis
Henk Ferwerda

Beke // *reeks*

In opdracht van
Landelijk Programma Huiselijk Geweld en de Politietak

Omslagillustratie en vormgeving
Marcel Grotens

Drukwerk
GVO Drukkers & Vormgevers B.V.

Annemiek Nieuwenhuis en Henk Ferwerda

Tot de dood ons scheidt

Een onderzoek naar de omvang en kenmerken van moord en doodslag
in huiselijke kring

ISBN 978-90-75116-58-8

© 2010 – Bureau Beke. Auteursrechten voorbehouden

Inhoud

Vooraf	7
1 Inleiding en vraagstelling	9
1.1 Begrippen	9
1.2 Huiselijk geweld	10
1.3 Doelstelling en onderzoeksvragen	11
1.4 Leeswijzer	12
2 Opzet en uitvoering van het onderzoek	15
2.1 Onderzoeksmethoden	15
2.1.1 Analyse landelijke databank Moord en Doodslag	15
2.1.2 Analyse van ANP- en krantenberichten	15
2.1.3 Analyse van uitspraken rechterlijke macht	15
2.1.4 Aanvullende gegevens van de politieregio's	16
2.1.5 Interviews teamleiders	16
2.2 Reikwijdte en beperkingen van het onderzoek	16
3 Omvang en kenmerken van dodelijk huiselijk geweld	19
3.1 Omvang dodelijk huiselijk geweld	19
3.2 Achtergrondkenmerken dodelijk huiselijk geweld	21
3.2.1 Relatie dader en slachtoffer	22
3.2.2 Kenmerken van de slachtoffers	22
3.2.3 Kenmerken van de verdachten	24
3.2.4 Modus operandi en wapengebruik	25
3.2.5 Status van de zaak	26
4 Profielschets van tien zaken	29
4.1 De casus in het kort	29
4.2 Relatie dader en slachtoffer	31
4.3 Verloop van de zaak	31
4.4 Directe aanleiding	33
4.5 Achtergronden van de slachtoffers	34
4.6 Achtergronden van de daders	35
4.7 Modus operandi en wapengebruik	36
4.8 Alcohol- en/of drugsgebruik	36
4.9 Kinderen als getuige	37
4.10 Dierenmishandeling	37
4.11 Betrokkenheid en rol ketenpartners	38
4.12 Verschillende scenario's dodelijk huiselijk geweld	38

5	De balans opgemaakt	41
5.1	Beantwoording van de onderzoeksvragen	41
	5.1.1 Omvang en kenmerken dodelijk huiselijk geweld	41
	5.1.2 Profielschets van tien zaken	43
5.2	Slotbeschouwing en aanbevelingen	45
	Geraadpleegde literatuur	47
	Bijlage	49
	Bijlage 1 – Lijst van respondenten	51
	Casus	53
	Casus 1 – De oppas gaat door het lint	55
	Casus 2 – Dubbele vergiftiging	57
	Casus 3 – De overbezorgde ex-vriend	59
	Casus 4 – Dodelijke jaloezie	61
	Casus 5 – Onverwerkte teleurstellingen	63
	Casus 6 – Agressie door karakterverandering	65
	Casus 7 – Kindermoord tijdens weekendverlof	67
	Casus 8 – Fatale scheiding	69
	Casus 9 – Noodlottige bescherming	71
	Casus 10 – Psychotische zoon	73

Vooraf

Voor u ligt een rapportage over een onderzoek naar dodelijk huiselijk geweld dat in opdracht van het Landelijk Programma Huiselijk Geweld en de Politietask is uitgevoerd. In dit onderzoek is voor de eerste keer vastgesteld welk deel van de moorden en doodslagen in ons land te betitelen is als huiselijk geweld.

Aan dit onderzoek hebben veel personen een bijdrage geleverd. Om te beginnen, willen we graag Paul Nieuwbeerta bedanken voor inzage in de databank Moord en Doodslag. Daarnaast willen we alle politieregio's bedanken voor het aanleveren van de aanvullende gegevens. Ook zijn we de regiocoördinatoren huiselijk geweld en Eltjo Lenting van het Landelijk Programma Huiselijk Geweld en de Politietask dankbaar voor het fungeren als contactpersoon. In het bijzonder willen we de teamleiders en/of rechercheurs en pv-coördinatoren van de geselecteerde TGO's bedanken voor het feit dat ze mee wilden werken aan een interview. Zij zijn werkzaam bij de volgende regio's: Amsterdam-Amstelland, Brabant Zuid-Oost, Drenthe, Groningen, Limburg-Noord, Midden en West Brabant, Noord- en Oost-Gelderland, Utrecht en Zuid-Holland-Zuid.

Tot slot willen wij onze collega's Denise van Tuyn, Tom van Ham, Agnes Cornelissens, Jos Kuppens, Karin Tjihof en Marcel Grotens bedanken voor hun constructieve bijdrage aan dit onderzoek.

Het onderzoeksteam,

Annemiek Nieuwenhuis en Henk Ferwerda

Arnhem, januari 2010

1 Inleiding en vraagstelling

Moord en doodslag zijn de ernstigste vormen van geweld die we kennen. Tussen de jaren veertig en zeventig in de vorige eeuw lag het aantal moorden en doodslagen gemiddeld rond de 40 per jaar. Het relatieve aantal slachtoffers van moord en doodslag was tot 1965 laag, ongeveer 0,4 per 100.000 inwoners. Tussen 1965 en 1990 nam het aantal slachtoffers sterk toe tot ongeveer 1,2 per 100.000 in 1990. Ook in absolute aantallen steeg het aantal moord en doodslagen tot ongeveer 200 per jaar aan het eind van de jaren negentig. Dit aantal neemt de laatste tien jaar niet of nauwelijks meer toe. Sterker nog, er is de laatste jaren sprake van een daling. Het aantal slachtoffers is zelfs gedaald tot minder dan 1 per 100.000 inwoners. Drie van de vier slachtoffers zijn mannen, een kwart is vrouw. Daarnaast zijn ook de meeste daders (90%) van moord en doodslag van het mannelijke geslacht. Deze geslachtsverhouding is vanaf de jaren negentig vrij stabiel (Nieuwbeerta en Leistra, 2007). Gelet op de relatie tussen daders en slachtoffers en de context waarbinnen de moorden plaatsvinden, kunnen de moorden worden onderverdeeld in verschillende typen moorden. Nieuwbeerta en Leistra (2008) onderscheiden drie hoofdtypen: moorden in de familie- en relatiesfeer, in het criminele milieu en andere levensdelicten. Aan de hand van deze indeling kan helaas niet achterhaald worden welke moord en doodslagen het gevolg zijn van huiselijk geweld. Huiselijk geweld omvat namelijk meer dan alleen de zaken in de familie- en relatiesfeer. Ook misdrijven tussen ex-partners en huisvrienden kunnen hieronder vallen. De precieze aantallen c.q. verhoudingen zijn echter niet bekend. Ook is niet bekend wat het verloop en de aanleiding van dodelijk huiselijk geweld zijn. Hoe kan het zo ver komen dat familieleden, (ex)partners of huisvrienden elkaar van het leven beroven?

Het Landelijk Programma Huiselijk Geweld en de Politietoekassing heeft vanwege genoemde kennislacunes aan Bureau Beke gevraagd een landelijk onderzoek uit te voeren naar de omvang en kenmerken van dodelijk huiselijk geweld. Om hier inzicht in te geven, is ervoor gekozen de moord en doodslagen die in 2006 gepleegd zijn uitgebreid te analyseren.

1.1 Begrippen

In dit onderzoek richten we ons op moord en doodslag.¹ Allereerst staan we stil bij het verschil tussen beide kapitale misdrijven. Het betreft beiden 'misdrijven tegen het leven gericht'.

In artikel 289 van het Wetboek van Strafrecht wordt 'moord' behandeld: 'Hij die opzettelijk en met voorbedachten rade een ander van het leven berooft, wordt, als schuldig aan moord, gestraft met levenslange gevangenisstraf of tijdelijke van ten hoogste twintig jaren of geldboete van de vijfde categorie (45.000 euro)'.

Artikel 287 van het Wetboek van Strafrecht behandelt 'doodslag'. De tekst luidt: 'Hij die opzettelijk een ander van het leven berooft, wordt, als schuldig aan doodslag, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren of geldboete van de vijfde categorie. Als iemand een doodslag laat vergezellen of vooraf laat gaan door een ander strafbaar feit dat de doodslag voorbereidt of makkelijker maakt of probeert te verbergen, dan is sprake van 'gekwalificeerde doodslag'. De maximumstraf daarvoor is hoger: levenslang of een tijdelijke gevangenisstraf van ten hoogste 20 jaar of een geldboete van de vijfde categorie.

Het verschil tussen moord en doodslag is dus vooral een zaak van onderscheid tussen de dood van een ander als beoogd en als niet-beoogd gevolg. Oftewel: was het de vooropgezette bedoeling iemand om het leven te brengen? Was er dus sprake van zogeheten voorbedachten rade? Moord is in feite doodslag met voorbedachten rade. In de praktijk moet het Openbaar Ministerie bij 'moord' dus aannemelijk maken dat de verdachte plannen heeft gemaakt en - mogelijk - voorbereidingen heeft getroffen om iemand om het leven te brengen en dat er geen sprake is geweest van een emotionele opwelling. Gezien het feit dat er een inhoudelijk en juridisch verschil zit tussen moord en doodslag zullen we deze in het onderzoek apart inventariseren.

Belangrijke vraag is die naar het aantal gevallen dodelijk huiselijk geweld in 2006. Om dit te kunnen duiden, gaan we uit van moord dan wel doodslag in een context die we als huiselijk omschrijven. Om deze eenheid van begrip te hanteren, maken we gebruik van de definitie van huiselijk geweld die in het kader van het landelijk project huiselijk geweld en de politietak wordt gehanteerd.²

'Huiselijk geweld is geweld dat door iemand uit de huiselijke kring³ van het slachtoffer is gepleegd'.

'Dodelijk huiselijk geweld is de meest extreme vorm van lichamelijk huiselijk geweld - namelijk moord of (gekwalificeerde) doodslag - gepleegd door de (ex-)partners, gezinsleden, familieleden of huisvrienden⁴ van het slachtoffer'.

Bij huiselijk geweld staat de relatie tussen het slachtoffer en de dader centraal en niet zozeer de locatie of de plek waar het incident plaatsvindt. Het is echter wel vaak zo dat huiselijk geweld zich afspeelt in de huiselijke omgeving van dader en slachtoffer, maar dat is voor de kwalificatie van huiselijk geweld niet van belang. Zo valt bijvoorbeeld een moord (c.q. doodslag) waarbij de ene broer op het station zijn andere broer om het leven brengt binnen de kwalificatie dodelijk huiselijk geweld.

1.2 Huiselijk geweld

Naar de omvang en achtergrondkenmerken van dodelijk huiselijk geweld is weinig onderzoek gedaan, maar over huiselijk geweld in zijn algemeenheid is wel relatief veel bekend. Uit onderzoek blijkt dat in 2006 in Nederland 63.131 incidenten huiselijk geweld in de systemen van de politie worden geregistreerd (Ferwerda, 2007). Dit aantal loopt elk jaar op (Ferwerda, 2008; Ferwerda 2009). We geven hier alleen een omschrijving van de cijfers van 2006, in

onderhavig onderzoek ligt namelijk de focus op dit jaar. De cijfers van 2007 en 2008 liggen overigens wel in dezelfde lijn; de uitkomsten zijn vergelijkbaar.

Meer dan de helft (56,7%) van alle incidenten huiselijk geweld in 2006 is te typeren als lichamelijk geweld. Het gaat hier onder andere om geweld met of zonder wapen en mishandeling. Bedreiging en psychisch geweld komen minder vaak voor, het gaat hier om respectievelijk 20,2 en 14,8 procent. Het geweld richt zich in ruim zeven van de tien gevallen (72,4%) op partners of ex-partners van de verdachte. Kinderen zijn in bijna tien procent van de gevallen het slachtoffer van huiselijk geweld. Daarnaast kan het geweld gericht zijn op ouders, overige familieleden of huisvrienden. Slachtoffers van huiselijk geweld zijn overwegend (83,8%) van het vrouwelijke geslacht, waarbij het hoogste percentage vrouwelijke slachtoffers terug te vinden is bij lichamelijk huiselijk geweld. Ruim de helft is tussen de 25 en 45 jaar oud. Driekwart van de slachtoffers is in Nederland geboren, een kwart (25,5%) van de slachtoffers heeft dus een andere etniciteit.⁵ Voor bijna de helft (44,5%) van de slachtoffers is het niet de eerste keer dat zij als slachtoffer van huiselijk geweld bij de politie geregistreerd staan; we spreken hier van herhaald slachtofferschap. Een derde van deze herhaalde slachtoffers komt een keer eerder voor. Ongeveer 60 procent van deze herhaalde slachtoffers komt twee keer of vaker voor in de systemen van de politie (Ferwerda, 2007).

In tegenstelling tot de slachtoffers zijn de verdachten bijna allemaal van het mannelijke geslacht (90,7%) en minimaal een derde heeft een buitenlandse etniciteit. Ruim 60 procent van de verdachten is tussen de 25 en 45 jaar. Het blijkt dat niet alleen herhaald slachtofferschap aanzienlijk vaak voorkomt, ook is bijna een derde van de daders recidivist van huiselijk geweld. Het jaar daarvoor maakten deze daders zich vaker (minimaal een keer) schuldig aan huiselijk geweld (Ferwerda, 2007).

Er is ook onderzoek gedaan naar kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld. Het blijkt dat bij ruim de helft (56,7%) van de incidenten huiselijk geweld in 2006 één of meerdere kinderen deel uitmaken van het gezin. Bij 23 procent van het totaal aantal incidenten staan kinderen geregistreerd als getuige. Zij worden voornamelijk getuige van lichamelijk geweld dat zich tussen de ouders of stiefouders afspeelt (Nieuwenhuis, 2008).

Als kritische noot moet worden vermeld dat bij huiselijk geweld sprake is van onderrapportage in de politieregistratie. De cijfers die uit de bovenstaande onderzoeken naar voren komen, moeten daarom als ondergrens worden beschouwd. Op het moment dat een incident bij de politie terechtkomt, is er namelijk vaak al een cyclus van gewelddadige incidenten aan voorafgegaan. De kans bestaat dus dat er al veel vaker sprake is geweest van huiselijk geweld. En dat kinderen hiervan getuige zijn geweest. Bovendien moet het 'getuige zijn' veel breder worden gedefinieerd dan alleen het zien of horen van geweld. Kinderen hoeven niet daadwerkelijk bij het incident aanwezig te zijn om aan huiselijk geweld te worden blootgesteld. Zij kunnen ook met de spanningen en dreiging van geweld worden geconfronteerd. Kinderen die opgroeien in een gezin waar sprake is van huiselijk geweld zijn eigenlijk per definitie getuigen (Nieuwenhuis, 2009).

1.3 Doelstelling en onderzoeksvragen

Het doel van onderhavig onderzoek is om een beeld te schetsen van de omvang van dodelijk huiselijk geweld. Daarnaast is het doel om meer zicht te krijgen op de kenmerken en achtergronden van de daders, slachtoffers en de kenmerken en omstandigheden van het delict.

Tot slot is het de bedoeling om aanbevelingen te doen voor de aanpak van dodelijk huiselijk geweld. In lijn met deze doelstellingen zijn de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

1. Wat is de omvang van dodelijk huiselijk geweld?

- a. Hoeveel gevallen van moord en (gekwalficeerde) doodslag⁶ komen er in 2006 ter kennis van de politie?
- b. Welk deel daarvan is te typeren als dodelijk huiselijk geweld?
- c. Hoe is de verdeling naar eventuele andere contexten?

2. Wat zijn de kenmerken van dodelijk huiselijk geweld?

- a. Wat is de relatie tussen de dader en het slachtoffer
- b. Wat zijn de achtergrondkenmerken (geslacht, leeftijd etniciteit) van de slachtoffers?
- c. Wat zijn de achtergrondkenmerken (geslacht, leeftijd etniciteit) van de verdachten?
- d. Wat zijn de modus operandi en het moordwapen?
- e. Wat is de status van de zaak (in onderzoek, afgesloten)?
- f. Wat is de uitspraak van de rechterlijke macht?

3. Wat levert een casusanalyse van tien gevallen van dodelijk huiselijk geweld op?

- a. Hoe was het verloop van de moord c.q. doodslag?
- b. Wat is de directe aanleiding van de moord c.q. doodslag?
- c. Wat zijn de achtergrondkenmerken (leeftijd, geslacht en etniciteit) van de dader?
- d. Wat zijn de achtergrondkenmerken (leeftijd, geslacht en etniciteit) van het slachtoffer?
- e. Hebben dader en slachtoffer antecedenten?
- f. Wat is de werkwijze (modus operandi) en is daarbij gebruik gemaakt van een wapen?
- g. Zijn er kinderen als getuige en/of als (mede)slachtoffer?
- h. Is er sprake van alcohol- en/of drugsgebruik?
- i. Is er sprake van dierenmishandeling?
- j. Zijn dader en slachtoffer (eventueel het gezin) in beeld bij ketenpartners?
En wat is de eventuele rol geweest van de betrokken ketenpartners?

4. Welke aanbevelingen zijn er te geven op basis van het uitgevoerde onderzoek met betrekking tot de aanpak van deze ernstigste vorm van huiselijk geweld?

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 gaan we in op de opzet en de uitvoering van het onderzoek. Daarna wordt in hoofdstuk 3 het aantal dodelijk huiselijk geweldzaken in 2006 weergegeven. Ook komen de kenmerken van dodelijk huiselijk geweld hier aan bod. Hoofdstuk 4 bevat een bespreking van het casuonderzoek. Het laatste hoofdstuk - dat te lezen is als een samenvatting - geeft een overzicht van de conclusies en de aanbevelingen voor de aanpak van dodelijk huiselijk geweld.

Noten

1. De misdrijven dood door schuld (art. 307 Sr.) en mishandeling met dood ten gevolge (art. 301 lid 3 Sr.) zijn in dit onderzoek buiten beschouwing gelaten. Dit betekent dat we alleen gekeken hebben naar opzettelijk dodelijk huiselijk geweld. Moord en doodslag zijn namelijk misdrijven waarbij opzet in het spel is.
2. Concern Informatiemanagement Politie – Functionele specificaties informatievoorziening Huiselijk Geweld Fase 1. Meppel, 2004.
3. De dader is een (ex-)partner, gezinslid, familielid of huisvriend. In dit onderzoek wordt de definitie van huiselijk geweld strak gehanteerd. Bekenden die bijvoorbeeld tijdelijk bij elkaar wonen in een zorginstelling of gevangenis, vallen niet onder de definitie van huiselijk geweld. Dit omdat dader en slachtoffer geen vriendschappelijke band met elkaar onderhouden.
4. Personen die een vriendschappelijke band onderhouden met het slachtoffer of met iemand uit de onmiddellijke omgeving van het slachtoffer en die het slachtoffer in huiselijke sfeer ontmoeten (van Dijk, et al., 1997).
5. Er is alleen gekeken naar het geboorteland van de slachtoffers en niet naar dat van ouders. Er kan dan ook niets gezegd worden over de tweede- en derdegeneratieallochtonen.
6. Het gaat om voltooide (gekwalficeerde) doodslagen en dus niet om pogingen daartoe.

2 Opzet en uitvoering van het onderzoek

In dit hoofdstuk beschrijven we de wijze waarop het onderzoek is opgezet en uitgevoerd. Om de onderzoeksvragen te beantwoorden, zijn een deskresearch, informatieanalyse en een casestudie verricht. Daarvoor is gebruik gemaakt van diverse bronnen welke we in de eerste paragraaf bespreken. In de tweede paragraaf komen de reikwijdte en beperkingen van het onderzoek aan bod.

2.1 Onderzoeksmethoden

Om een zo compleet mogelijk beeld te schetsen van het verschijnsel dodelijk huiselijk geweld hebben we verschillende bronnen geraadpleegd. Voor het onderzoek hebben we gericht op het jaar 2006 onderstaande onderzoeksactiviteiten uitgevoerd. We lichten de verschillende onderzoeksactiviteiten in de subparagrafen toe.

- Analyse landelijke databank Moord en Doodslag
- Analyse van ANP- en krantenberichten
- Analyse van uitspraken rechterlijke macht
- Aanvullende gegevens van de politieregio's
- Interviews teamleiders

2.1.1 Analyse landelijke databank Moord en Doodslag

Voor de landelijke inventarisatie van alle moord en doodslagen is gebruik gemaakt van de databank Moord en Doodslag van het Nederlandse Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR). Deze databank bevat gegevens over kenmerken van moordzaken, slachtoffer en daders van alle moorden sinds 1992.¹ Het aantal moord en doodslagen in 2006 is op basis van deze databank in beeld gebracht (Nieuwbeerta & Leistra, 2007). Over de moord en doodslagen in 2006 was de meest recente informatie beschikbaar. Daarnaast is voor dit jaar gekozen omdat we de mogelijkheid hebben om de zaken in de tijd te volgen en om de uitspraken van de rechterlijke macht in beeld te brengen.

2.1.2 Analyse van ANP- en krantenberichten

Naast de gegevens van de databank Moord en Doodslag zijn de berichten die het Algemeen Nederlands Persbureau (ANP) en de overige media over de betreffende zaken naar buiten hebben gebracht, verzameld en geanalyseerd. In deze berichten is aanvullende informatie beschikbaar over de kenmerken van het delict, verdachten en slachtoffers.

2.1.3 Analyse van uitspraken rechterlijke macht

Veel informatie over de aanleiding, de context en achtergrondkenmerken van daders en

slachtoffers wordt vermeld in de rechterlijke uitspraken. Voor dit onderzoek zijn zowel arresten van de rechtbank als (indien beschikbaar) vonnissen van het gerechtshof geanalyseerd.

2.1.4 Aanvullende gegevens van de politieregio's

Over sommige zaken was er in openbare bronnen onvoldoende informatie beschikbaar om te bepalen in welke context de moord of doodslag werd gepleegd. Ook was bij het merendeel van de dodelijk huiselijk geweld zaken niet duidelijk wat de etnische achtergrond van dader en slachtoffer is. Deze aanvullende gegevens zijn opgevraagd bij de betreffende politieregio's.

2.1.5 Interviews teamleiders

Om inzicht te krijgen in de kenmerken en achtergronden van dodelijk huiselijk geweld zijn tien casus geselecteerd die nader zijn geanalyseerd. We hebben een gestratificeerde steekproef getrokken uit het totaal aantal dodelijk huiselijk geweldzaken.² De tien casus geven een representatief beeld van het totale aantal dodelijk huiselijk geweldzaken. Met de teamleider en/of de pv-coördinator van de zaak zijn gestructureerde interviews gehouden.³ In de interviews is onder andere aandacht besteed aan het verloop en de aanleiding van de zaak en de achtergrondkenmerken van dader en slachtoffer.

2.2 Reikwijdte en beperkingen van het onderzoek

Er is gekozen om alle moord en doodslagen in Nederland in 2006 te analyseren.⁴ In de databank zijn over 2006 in totaal 142 moord- en doodslagzaken bekend, waarbij 150 slachtoffers om het leven zijn gekomen. Voor onderhavig onderzoek hebben we vijf zaken uit deze steekproef gefilterd. Deze zaken kunnen bij nadere inzien niet als moord of doodslag worden aangemerkt of de feiten hebben zich al eerder in de tijd afgespeeld.⁵

Voor de classificatie van dodelijk huiselijk geweld gaan we zoveel mogelijk uit van de registraties van de politie. De zaken die door de politieregio's zijn aangemerkt als dodelijk huiselijk geweld, maar waarbij de rechter de verdachte wegens gebrek aan bewijs heeft vrijgesproken, zijn wel aangemerkt als huiselijk geweld.

Ook dient te worden opgemerkt dat aan de hand van de databank Moord en Doodslag het niet mogelijk is om een 100 procent volledig beeld te schetsen van alle moord en doodslagen in Nederland. Er kunnen namelijk ook sterfgevallen zijn die ten onrechte bestempeld worden als 'een natuurlijke dood' (Smit & Nieuwbeerta, 2007). Volgens een aantal respondenten zou dit bij dodelijk huiselijk geweld van belang kunnen zijn. Het is niet altijd te achterhalen of mensen die omkomen in de huiselijke setting op een natuurlijke wijze sterven of moedwillig om het leven zijn gebracht. Zo is bijvoorbeeld bij casus 2 (zie pagina 57) een vergiftiging van een bejaarde vrouw een lange tijd aangemerkt als een natuurlijke dood, terwijl er in werkelijkheid sprake was van moord. Volgens respondenten kan dit ook voorkomen bij kleine kinderen die door ernstig huiselijk geweld om het leven komen (Kruijer, 2006; Reinders et al., 2006). Kindermishandeling wordt niet altijd gesignaleerd door instanties en doorgezet naar de politie. We kunnen daarom veronderstellen dat er moord- en doodslagzaken zijn die niet als zodanig in de politieregistraties genoteerd staan en dus zou het aantal dodelijk huiselijk geweldzaken wel eens hoger kunnen liggen dan is vast te stellen op basis van een analyse van het aantal moorden en doodslagen in ons land.

Noten

1. Bij de databank Moord en Doodslag gaat men uit van het oordeel van het Openbaar Ministerie, ongeacht de uiteindelijke beslissing van de rechter. Dus als de rechterlijke uitspraak vrijspraak of ontslag van alle rechtsvervolgning is, dan wordt deze toch in deze databank meegenomen als een zodanige moord of doodslag. Zaken waarbij de verdachte echter wordt veroordeeld voor een ander delict (bijvoorbeeld dood door schuld) worden niet in de databank meegenomen.
2. Hiervoor is het totale aantal dodelijk huiselijk geweldzaken in een aantal elkaar niet-overlappende en homogene strata (klassen) ingedeeld. Er is gekeken tegen wie het geweld is gericht (partners, ex-partners, kinderen, ouders, overige familieleden en huisvrienden) en vervolgens is uit elke subpopulatie op aselechte wijze een steekproef getrokken. In het geval dat een politieregio zijn medewerking niet kon verlenen, hebben we een andere zaak geselecteerd.
3. We hebben deze interviews zowel face tot face als telefonisch afgenomen. De respondentenlijst is opgenomen in bijlage 1.
4. Gegevens over recentere jaren waren in de databank Moord en Doodslag van het NSCR niet beschikbaar.
5. Wij gaan zoveel mogelijk uit van het oordeel van de rechter voor de classificatie voor moord of doodslag. Moorden die in 2005 (of eerder) zijn gepleegd, maar waarvan het stoffelijk overschot pas later is gevonden, worden niet in de steekproef meegenomen.

3 Omvang en kenmerken van dodelijk huiselijk geweld

In dit hoofdstuk geven we eerst het algemene beeld van alle moorden en doodslagen in 2006. Er is nagegaan of er bij deze zaken sprake is van dodelijk huiselijk geweld. In de tweede paragraaf wordt het fenomeen dodelijk huiselijk geweld nader omschreven. De achtergronden van de slachtoffers, verdachten en het delict komen hier aan bod.

3.1 Omvang dodelijk huiselijk geweld

In 2006 zijn er in Nederland 145 personen overleden als gevolg van moord of doodslag. Het merendeel (66%) van de slachtoffers is van het mannelijke geslacht, de overige 34 procent is vrouw. De leeftijden lopen uiteen van een paar maanden tot 89 jaar, maar bijna de helft (49%) van de slachtoffers is tussen de 25 en 55 jaar oud. Bijna een op de zes (16%) slachtoffers is minderjarig en ruim een kwart is ouder dan 55 jaar.¹ De meeste slachtoffers worden door messteken om het leven gebracht. Ook komt het regelmatig voordat slachtoffers worden neergeschoten. Maar de centrale vraag is of deze zaken zich in de huiselijke sfeer afspelen. Op basis van de informatie van de databank Moord en Doodslag, aanvullende informatie van de regio's en rechterlijke uitspraken is gekeken in hoeverre bij deze zaken sprake is van dodelijk huiselijk geweld.²

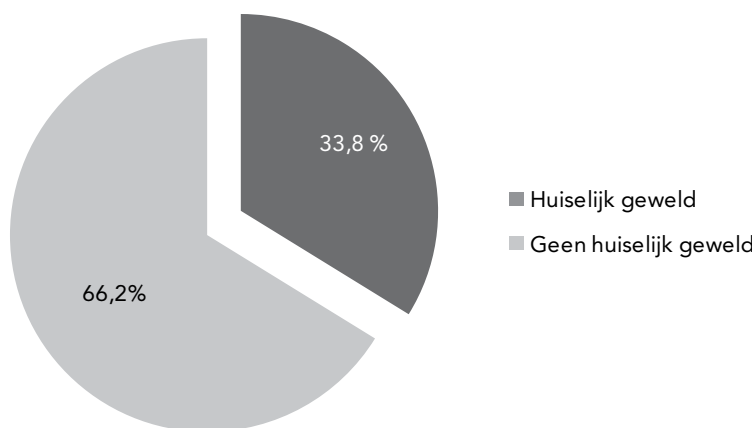
Huiselijk geweld

Het blijkt dat één derde (33,8%) van de slachtoffers van moord en doodslag door huiselijk geweld om het leven komt (zie figuur 1). Met andere woorden: ruim een op de drie slachtoffers is door iemand uit de huiselijke kring vermoord. In deze gevallen zijn dader en slachtoffer (ex-)partners, gezins- of familieleden of huisvrienden van elkaar. In totaal gaat het om 46 zaken en 49 slachtoffers.

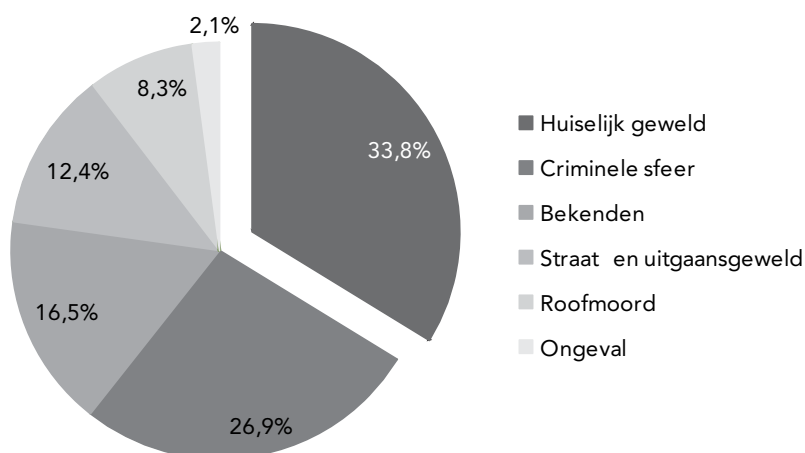
Geen huiselijk geweld

Naast het feit dat een derde van de moord en doodslagen als huiselijk geweld te typeren is, is er in twee derde van de zaken (66,2%) sprake van moord en doodslag in andere settings c.q. contexten. De vraag is in welke context deze moorden en doodslagen dan wel zijn gepleegd. We hebben hierbij onderscheid gemaakt in vijf verschillende subcategorieën: criminele sfeer, bekenden, straat- en uitgaansgeweld, roofmoord en ongeval.

Figuur 1 – Hoofdcategorieën moord en doodslag in procenten (n=145)

Figuur 2 – Uitsplitsing subcategorieën moord en doodslag in procenten (n=145)

Uit figuur 2 blijkt dat ruim een kwart van alle zaken (26,9%) in het criminele milieu wordt gepleegd. Het kan hier gaan om afrekeningen, liquidaties, ripdeals en moorden in verband met de drugswereld. Bij deze zaken is een duidelijke link met de 'onderwereld' te maken. Eén op de zes slachtoffers (16,5%) is door een bekende vermoord. In deze gevallen kennen dader en slachtoffer elkaar, maar is er geen sprake van huiselijk geweld. Het kan hier gaan om burens, medebewoners van een gevangenis of zorginstelling. Deze zaken vallen niet onder huiselijk geweld omdat de dader niet uit de huiselijke kring van het slachtoffer komt. Oftewel dader en slachtoffer zijn geen familie, (ex-)partners of huisvrienden van elkaar. Uit onderhavig onderzoek blijkt dat drie slachtoffers door hun rivaal in de liefde om het leven zijn gebracht. Dader en slachtoffer zijn bekenden van elkaar, maar het geweld kan niet worden aangemerkt als huiselijk geweld. De dader komt niet uit de huiselijke kring van het slachtoffer. Dat zij via een gezamenlijke liefde met elkaar verbonden zijn, doet daar niets aan af.

Intermezzo – Moord op rivaal in de liefde

De dader heeft op een buitengewoon koelbloedige en brute wijze de nieuwe partner van zijn ex-vriendin van dichtbij door het hoofd geschoten. De dader heeft er grote moeite mee dat zijn ex-vriendin bij haar nieuwe vriend (het slachtoffer) is gaan wonen. Daarnaast heeft de dader een 'bloedhekel' aan het slachtoffer ondanks dat hij hem alleen van gezicht kent. De dader heeft het slachtoffer voor het gewelddadige incident al meerdere malen bedreigd en heeft aan zijn ex-vriendin laten weten dat hij wilde dat zij bij hem terugkwam. Minder dan een maand na deze bedreigingen heeft hij zijn bedreigingen waargemaakt en heeft hij het slachtoffer neergeschoten. Bron: Rechtspraak.nl

In de subcategorie straat- en uitgaansgeweld – 12,4 procent van de zaken – vallen de achttien moorden en doodslagen die in het uitgaansleven en op straat worden gepleegd. Ook kan het voorkomen dat dader en slachtoffer elkaar kennen van eerdere confrontaties op straat.

Daarnaast is bij twaalf slachtoffers sprake van een roofmoord (8,3%). De naam zegt het eigenlijk al: het gaat hier om dodelijke slachtoffers ten gevolge van een beroving. In tegenstelling tot de ripdeal spelen deze roofmoorden zich niet af in het criminele milieu.

Binnen de categorie geen huiselijk geweld is er tot slot de subcategorie ongevallen. Bij een klein percentage is sprake van doodslag ten gevolge van een ongeval; namelijk een auto- of schietongeval.

3.2 Achtergrondkenmerken dodelijk huiselijk geweld

Zoals gezegd, zijn er 49 slachtoffers vermoord door personen uit hun huiselijke kring. Het gaat in totaal om 46 moord- en doodslagzaken, bij twee zaken worden er meerdere personen vermoord.³ Alvorens we de achtergrondkenmerken van de slachtoffers, verdachten en het delict gaan bespreken, eerst een opmerking vooraf. Bij vier zaken is volgens de rechter niet onomstotelijk vast komen te staan dat iemand uit de huiselijke kring van het slachtoffer het feit heeft gepleegd. De verdachte is wegens gebrek aan bewijs vrijgesproken. Bij deze zaken is iemand uit de huiselijke kring van het slachtoffer een lange periode als verdachte aangemerkt, maar uiteindelijk niet veroordeeld. Door de politie en het Openbaar Ministerie worden deze personen aangemerkt als verdachten, maar dit is voor de rechtbank of het gerechtshof niet onomstotelijk bewezen. Deze zaken zijn in onderhavig onderzoek wel meegenomen, aangezien we uitgaan van het oordeel van de politieregio's. Het onderstaande intermezzo is hier een duidelijk voorbeeld van.

Intermezzo - Vrijspraak moeder voor de moord op haar twee kinderen

Bij een drama in het noordwesten van Nederland komen twee jonge kinderen om het leven. De politie houdt de jonge moeder aan op verdenking van moord of doodslag op haar kinderen. In eerste instantie heeft zij toegegeven dat ze haar kinderen heeft gedood, maar later trekt ze deze bekentenis in. Ze zou onder psychische druk zijn gezet. Ruim anderhalf jaar later wordt de vrouw door de rechtbank vrijgesproken van de haar ten laste gelegde moord (doodslag) op haar kinderen. De betekenissen die door de verdachte zijn afgelegd, zijn respectievelijk onrechtmatig verkregen en onvoldoende betrouwbaar. Daarnaast levert het technisch onderzoek

onvoldoende concrete aanwijzingen op dat de verdachte haar kinderen heeft vermoord en het kan niet worden uitgesloten dat een derde verdachte de kinderen heeft vermoord. Justitie gaat tegen de uitspraak in beroep, deze procedure loopt nog. Bron: www.rechtspraak.nl

3.2.1 Relatie dader en slachtoffer

In de helft van de gevallen (51%) is het slachtoffer de partner of ex-partner van de dader. Van deze slachtoffers (35%) heeft veruit de grootste groep op het moment van het feit nog een relatie met de dader, woont ermee samen of is ermee getrouwd. In zestien procent van de gevallen gaat het om ex-partners, dader en slachtoffer zijn gescheiden of de relatie is beëindigd.⁴

Bij een kwart van het totaal aantal moord en doodslagen wordt een kind door zijn ouder(s) om het leven gebracht. Het gaat in totaal om twaalf minderjarige kinderen. Ook zijn er ouders die door hun kinderen worden vermoord, dit gebeurt bij één op de twaalf slachtoffers. In tien procent van de gevallen wordt een ander familielid om het leven gebracht. Het slachtoffer is in deze gevallen een neef, oom, broer of (ex-)schoonvader van het slachtoffer. Het komt minder vaak voor dat er sprake is van huiselijk geweld met een dodelijke afloop tussen huisvrienden. Bij huisvrienden gaat het om een oppas die het kind van haar vriendin om het leven brengt en een huisgenoot die zijn voormalige stiefzoon vermoordt. Bij een andere zaak brengt de dader de man die hem jarenlang, in de huiselijke sfeer, seksueel heeft misbruikt om het leven.

Tabel 1 – Relatie verdachte en slachtoffer (n=49)

	Aantal	Percentage
Gericht op partners	17	34,7
Gericht op ex-partners	8	16,3
Gericht op kinderen (-18)	12	24,5
Gericht op ouders	4	8,2
Gericht op overige familie	5	10,2
Gericht op huisvrienden	3	6,1
Totaal	49	100

3.2.2 Kenmerken van de slachtoffers

Er zijn 49 mensen die slachtoffer worden van moord of doodslag in de huiselijke kring. Bij de meeste zaken komt er één slachtoffer om het leven, maar bij twee zaken vallen er meerdere slachtoffers. Een zaak betreft een gezinsmoord waarbij drie mensen om het leven komen en bij de andere zaak zijn er twee dodelijke slachtoffers. Van alle slachtoffers is het geslacht, leeftijd en geboorteland bekend.

Intermezzo – Gezinsmoord

In een woning in het oosten van Nederland heeft de politie de levenloze lichamen van vier leden van een gezin aangetroffen. De vader heeft de moeder en hun zoontje (van 4 jaar) en dochter (van 8 jaar) om het leven gebracht. Daarna heeft de man zelfmoord gepleegd. De man was onder andere bekend bij een forensische polikliniek. De polikliniek behandelt mensen die

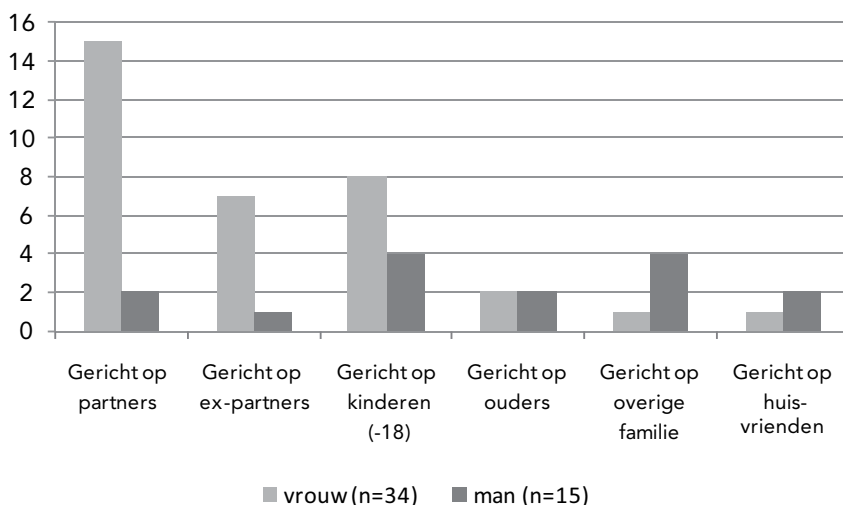
toenemend delinquent of gewelddadig gedrag vertonen. De daadwerkelijke, vrijwillige behandeling van de man was nog niet begonnen. Het gezin stond bij de burens bekend als een probleemgezin, maar de politie wil daar verder niet op ingaan. Aangezien de dader zelf niet meer leeft, is daarmee het politieonderzoek afgerond.

Bron: Databank Moord en Doodslag en ANP-berichten.

Geslacht en leeftijd slachtoffers

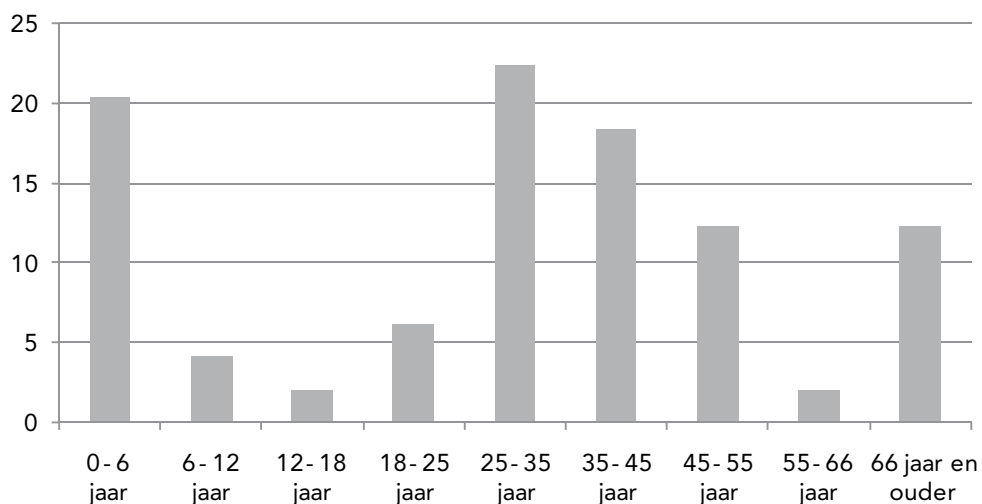
De slachtoffers zijn in de meeste gevallen van het vrouwelijke geslacht (69%). Een op de drie slachtoffers is man (31%). Uit figuur 3 blijkt dat mannen en vrouwen slachtoffer worden van verschillende soorten dodelijk huiselijk geweld. Mannen worden vaker slachtoffer van dodelijk geweld dat is gericht tegen overige familieleden en huisvrienden. Vrouwen worden vaker vermoord door hun partner of ex-partner.

Figuur 3 – Slachtoffers dodelijk huiselijk geweld naar geslacht in procenten (n=49)

De leeftijd van de slachtoffers varieert van een paar maanden oud tot aan 89 jaar.⁵ De meeste slachtoffers zijn echter tussen de 25 en 45 jaar oud (41%). Ook een groot percentage (20%) van de slachtoffers is jonger dan zes jaar, waarbij de helft van de jonge slachtoffers nog geen jaar oud is. In totaal zijn er vijf baby's om het leven gebracht. Dodelijk huiselijk geweld gericht tegen ouderen (55+) komt ook regelmatig voor; een op de zeven slachtoffers valt in deze leeftijdscategorie (14%). Uit aanvullende analyses blijkt dat deze vijfenvijftigplussers zowel door hun kinderen, partners of overige familieleden om het leven zijn gebracht.

Figuur 4 – Leeftijd slachtoffers dodelijk huiselijk geweld in procenten (n=49)

Uit verdiepende analyses blijkt dat de groep slachtoffers van dodelijk huiselijk geweld afwijkt van de totale populatie moord- en doodslagslachtoffers. Van de totale populatie is het merendeel van de slachtoffers van het mannelijke geslacht, bij dodelijk huiselijk geweld is dit andersom: het merendeel van huiselijk geweld slachtoffers is vrouw. Maar naast vrouwelijke slachtoffers zijn ook de jonge (minderjarige) slachtoffers oververtegenwoordigd. Bijna alle minderjarige slachtoffers worden in de huiselijke sfeer om het leven gebracht.

Geboorteland slachtoffers

Naast geslacht en leeftijd is ook gekeken naar de etniciteit van de slachtoffers. Hierbij is alleen het geboorteland in de analyse meegenomen, op basis van politieregistraties is niet te achterhalen of het om tweede- of derdegeneratieallochtonen gaat.

Het merendeel van de slachtoffers is geboren in Nederland, het gaat hier om twee derde van het totaal aantal slachtoffers (63,3%). Een op de twaalf slachtoffers (8,2%) is geboren in een ander Europees land en een ruim een kwart (26,5%) komt uit niet-westerse landen zoals Turkije, Marokko en Suriname.⁶

3.2.3 Kenmerken van de verdachten

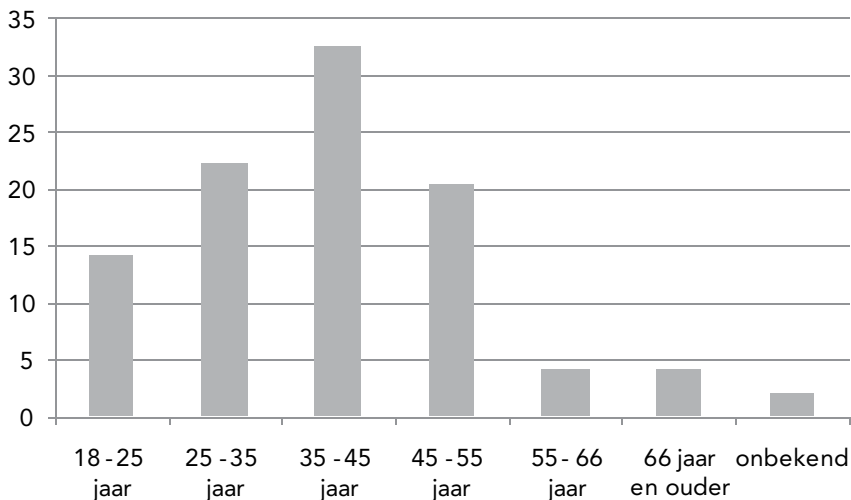
De meeste dodelijk huiselijk geweldzaken worden gepleegd door één verdachte. Bij twee zaken is echter sprake van meerdere daders. In het ene geval brengen beide ouders⁷ hun kind om het leven en bij de andere zaak vermoordt een moeder samen met haar twee zoons haar toekomstige echtgenoot. Het gaat in totaal om 49 unieke verdachten. In deze paragraaf worden de kenmerken van de verdachten verder uitgewerkt.

Geslacht en leeftijd verdachten

In tegenstelling tot de slachtoffers zijn de meeste verdachten van het mannelijke geslacht (79,6%), een op de vijf verdachten is vrouw (20,4%). Er zijn tien vrouwelijke verdachten.

De meeste vrouwelijke verdachten zijn te vinden bij zaken waarbij zij hun kind om het leven brengen, het gaat in totaal om zes moeders. De leeftijd van de verdachten varieert van 19 tot 81 jaar, maar de meeste verdachten (55%) zijn tussen de 25 en 45 jaar oud. Eén op de vijf verdachten is tussen de 45 en 55 jaar oud. De groep vijfenvijftigplussers vormt een klein percentage van het totaal aantal verdachten, dit in tegenstelling tot bij de slachtoffers.

Figuur 5 – Leeftijd verdachten dodelijk huiselijk geweld in procenten (n=49)

Geboorteland verdachten

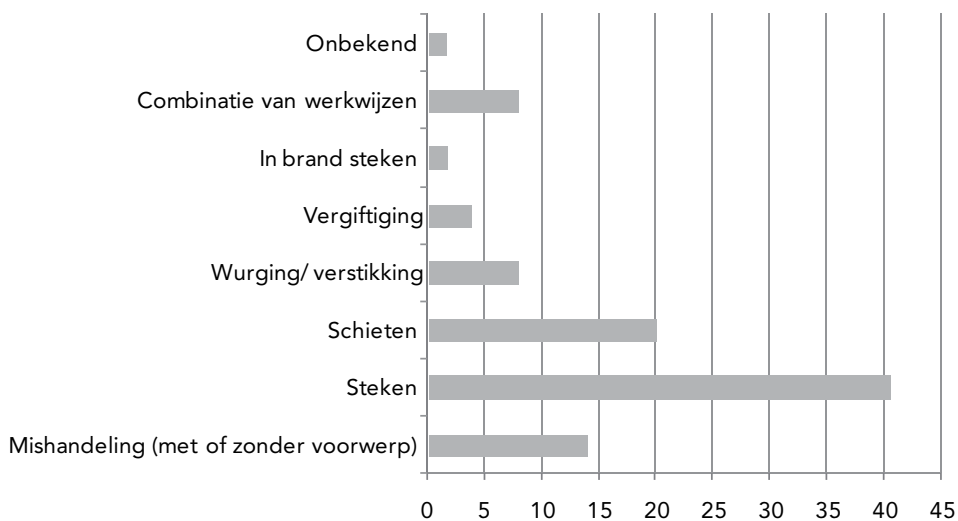
Net zoals bij de slachtoffers is ook het merendeel van de verdachten geboren in Nederland, het gaat hier om ruim twee derde (65,3%) van het totaal. Uit analyses blijkt dat de groep daders met een buitenlandse etniciteit voornamelijk afkomstig is uit niet-westerse landen zoals Turkije (8,2%), Marokko (6,1%), Suriname (4,1%) en de Antillen (4,1%).⁸

3.2.4 Modus operandi en wapengebruik

Er is gekeken naar de wijze waarop de slachtoffers om het leven zijn gebracht. Het blijkt dat 41 procent van de slachtoffers door messteken wordt vermoord. Dit kan een steekwapen zijn, maar in veel gevallen is dit een gelegenheidswapen (wet wapens en munitie, categorie IV) zoals een keukenmes. Een op de vijf slachtoffers wordt doodgeschoten. Ook komt dodelijke mishandeling vrij vaak voor. Ongeveer vijftien procent van de slachtoffers komt namelijk door slaan en/of schoppen om het leven. In een aantal gevallen wordt er een slagwapen, zoals een ijzeren staaf gebruikt. Uit figuur 6 blijkt dat verstikking, wurging en vergiftiging minder vaak voorkomen.

Uit nadere analyses blijkt dat bij drie kwart (73,5%) van de moord en doodslagen wapens zijn gebruikt. Zoals uit het bovenstaande al duidelijk wordt, zijn dit voornamelijk steek- en schietwapens. Bij twaalf van de 49 zaken worden geen wapens gebruikt (24,5%), deze slachtoffers komen bijvoorbeeld door verstikking of mishandeling om het leven.⁹

Figuur 6 – Modus operandi dodelijk huiselijk geweld in procenten (n=49)

3.2.5 Status van de zaak

De meeste verdachten van moord en doodslag zijn uiteindelijk voor de rechter gebracht, het gaat hier om 84 procent van alle verdachten. Bij in totaal vijf zaken heeft de dader zichzelf ook omgebracht. Met andere woorden bij tien procent van de dodelijk huiselijk geweldzaken heeft de dader zelfmoord gepleegd. Een verdachte is tijdens het gerechtelijke vooronderzoek aan een natuurlijke doodsoorzaak overleden. Bij twee zaken loopt het rechterlijke vooronderzoek nog, deze verdachten zijn (nog) niet voor de rechter verschenen (tabel 2).

Tabel 2 – Status van de moord- en doodslagzaken (n=49)

	Aantal	Percentage
Voorgeleiding rechter	41	83,7
Zelfmoord	5	10,2
Overleden	1	2
Onderzoek loopt nog	2	4,1
Totaal	49	100

Kwalificatie

Als we kijken naar de zaken die strafrechtelijk zijn voorgeleid dan blijkt dat ruim de helft (53,7%) van de daders is veroordeeld voor doodslag (art 287 Sr.). Daarnaast is ruim een derde van de verdachten veroordeeld voor moord (36,6%). Bij deze zaken was het, volgens de rechter, de (vooropgezette) bedoeling van de dader om het slachtoffer om het leven te brengen. Bij moord is er namelijk sprake van voorbedachten rade en de daad is dan niet het gevolg van een emotionele opwelling, zoals bij doodslag het wel geval is. In totaal worden 4 verdachten vrijgesproken, het gaat hier om 9,7 procent. Bij deze zaken is het volgens de rechter niet onomstotelijk vast komen te staan dat de verdachte het feit heeft gepleegd.

Uitspraak rechterlijke macht

Van de 41 dodelijk huiselijk geweldzaken waarover de rechter zich heeft uitgesproken, is in twee derde van de gevallen alleen een gevangenisstraf opgelegd. Bij ongeveer vijftien procent wordt TBS (met dwangverpleging of onder voorwaarden) opgelegd en tien procent van de daders heeft een combinatievonnis opgelegd gekregen.¹⁰ Bij een combinatievonnis wordt naast een gevangenisstraf ook TBS (met dwangverpleging) opgelegd. We kunnen stellen dat bij een aanzienlijk deel van de daders sprake is van een stoornis des geestvermogens. De moord c.q. doodslag kan de dader dan niet worden aangerekend. Bij een aantal zaken is er bij het gerechtshof nog hoger beroep ingesteld, maar bij de meeste zaken is het vonnis onherroepelijk geworden.

Tabel 3 – Uitspraak rechterlijke macht (n=41)

	Aantal	Percentage
Gevangenisstraf	26	63,4
Gevangenisstraf + TBS	4	9,7
TBS	7	17,1
Vrijspraak ¹¹	4	9,8
Totaal	41	100

Noten

1. De overige 8,4 procent is tussen de 18 en 25 jaar oud.
2. Voor de indeling in de verschillende categorieën (wel of geen huiselijk geweld) wordt er rekening gehouden met de wijze waarop het incident in de politiesystemen is geregistreerd.
3. Bij een zaak vermoordt een vader zowel zijn twee kinderen als zijn vrouw. Bij de andere zaak gaat het om een moeder die voor de rechter wordt gebracht voor de moord op haar twee kinderen.
4. In deze categorie vallen ook de zaken waarin dader en slachtoffer hebben uitgesproken te willen scheiden, maar dit voor de wet nog niet het geval is.
5. Ten tijde van het delict.
6. Maar ook de Filipijnen, India, en Albanië. Bij twee procent van de slachtoffers is het geboorteland onbekend.
7. Ook andere familieleden en de huishoudster hebben een rol gespeeld bij dit incident. Met name m.b.t. de stelselmatige mishandelingen die aan het incidenten voorafgingen. De overige familieleden en de huishoudster zijn niet veroordeeld voor de moord (of doodslag). De achtergrondkenmerken van deze personen worden daarom buiten beschouwing gelaten.
8. De overige verdachten komen uit Azië (8,2%) en overige Afrikaanse landen (2%). Bij twee procent van de daders is het geboorteland onbekend.
9. Bij twee procent van de zaken is het onbekend of er wapens zijn gebruikt.
10. Zoals eerder vermeld, is ongeveer tien procent van de verdachten vrijgesproken.
11. Wegens gebrek aan bewijs.

4 Profielschets van tien zaken

In het vorige hoofdstuk is inzicht gegeven in het aantal slachtoffers dat in huiselijke kring wordt gedood. Ook is een aantal achtergrondkenmerken beschreven. In dit hoofdstuk geven we een profielschets van tien dodelijk huiselijk geweldzaken uit 2006. In de eerste paragraaf geven we een korte omschrijving van de tien zaken. In de twee en derde paragraaf gaan we nader in op de relatie tussen dader en slachtoffer en het verloop van de zaak. Hoe heeft het zo ver kunnen komen dat bijvoorbeeld gezinsleden of (ex-)partners elkaar vermoorden? En wat is de directe aanleiding geweest? Vervolgens is gekeken naar de achtergrondkenmerken van dader en slachtoffer en of het bekenden zijn van de politie. Ook zijn onderwerpen als modus operandi, alcohol- en drugsgebruik, dierenmishandeling en kinderen als getuige in beeld gebracht. De betrokkenheid en rol van de ketenpartners komen in de voorlaatste paragraaf aan bod. Tot slot is in laatste paragraaf gekeken of we dodelijk huiselijk geweld binnen bestaande scenario's van huiselijk geweld kunnen plaatsen. Of is het een uitzonderlijke vorm van huiselijk geweld die op zichzelf staat?

4.1 De casus in het kort

Eerst geven we een korte omschrijving van alle zaken die nader zijn onderzocht. De volledige casus zijn beschreven op de grijze pagina's achterin dit boek. De tien casus zijn een steekproef uit alle zaken en geven een representatief beeld van de dodelijk huiselijk geweldzaken die in dit onderzoek zijn betrokken.

Casus 1 – de oppas gaat door het lint. Een jonge baby van vijf maanden wordt door de oppas, die tevens een goede vriendin is van de moeder van de baby, ernstig mishandeld. De baby overlijdt enkele dagen later in het ziekenhuis. Voor de oppas verliep de ochtend stressvol en toen de baby de fles weigerde, ging ze door het lint.

Casus 2 – dubbele vergiftiging. Een dochter van ongeveer vijftig jaar oud brengt haar bejaarde moeder om het leven. Ze dient haar bloedverduunners toe, waaraan de moeder uiteindelijk komt te overlijden. Ook probeert ze haar man op dezelfde manier te vermoorden, maar hulp komt voor hem wel op tijd. De vrouw had het "gehad met haar moeder, ze was het gezeur zat en wilde rust." Ze wilde ongestoord haar gang gaan zonder in de weg gezeten te worden door haar moeder of man.

Casus 3 – de overbezorgde ex-vriend. Een man brengt zijn ex-vriendin met tientallen messteken om het leven. De man maakt zich zorgen om zijn aan drugs verslaafde ex-vriendin en wil dat zij hulp gaat zoeken. De ex-vriendin is op haar beurt het be-

moeizuchtige gedrag van haar ex-vriend helemaal zat en trekt zich niets meer van hem aan. Dit stoot de man enorm tegen de borst en ze krijgen ruzie. In een waas van blinde woede steekt de man zijn ex-vriendin neer.

Casus 4 – dodelijke jaloezie. Het incident speelt zich af tussen twee partners die geregeld bonje met elkaar hebben. Beide partners zijn jaloers en dat is ook de bron van veel ruzies. Over en weer worden er klappen uitgedeeld. Een maand voor het dodelijke incident bekent de vrouw dat ze is vreemdgegaan. De man kan dit niet verkroppen, hij voelt zich in zijn eer aangetast en schaamt zich voor de buitenwereld. In een van de ruzies 'slaan de stoppen door' en de man vermoordt zijn vriendin.

Casus 5 – onverwerkte teleurstellingen. De autistische man heeft de diverse teleurstellingen in de relatie met zijn ex-vriendin nooit kunnen verwerken. De vrouw heeft een onrustig leven, maar de man staat telkens voor haar klaar: hij vangt haar geregeld op en ze mag altijd blijven slapen. Op de dag van het incident krijgen de ex-partners ruzie, waarbij de vrouw een mes trekt en de man in zijn hand steekt. Er ontstaat een gevecht waarbij de man de vrouw weet te overmeesteren. De man blijft met een waas voor zijn ogen op de vrouw insteken.

Casus 6 – agressie door karakterverandering. Een bejaarde en dementerende man vermoordt zijn vrouw. De man is door zijn dementie veranderd in een agressieve en psychotische man. De vrouw is voorafgaand aan het incident ook meerdere malen door haar man mishandeld. Er wordt een inbewaringstelling voor hem afgegeven. De man vlucht naar het buitenland, maar komt op een zekere dag terug en schiet dan zijn vrouw dood. Daarna pleegt hij zelfmoord.

Casus 7 – kindermoord tijdens weekendverlof. Een moeder met psychiatrische problemen vermoordt tijdens het weekendverlof haar vijfjarige zoontje. Doordeweeks wordt de vrouw behandeld in een psychiatrische instelling, haar zoontje woont dan bij een pleeggezin. De moeder heeft een traumatische jeugd gehad en woont sinds jonge leeftijd in pleeggezinnen, psychiatrische inrichtingen en instellingen.

Casus 8 – fatale scheiding. Drie maanden nadat de vrouw te kennen heeft gegeven dat zij van haar man wil scheiden, wordt zij door hem om het leven gebracht. Jarelang was er sprake van huwelijksproblemen waarbij de vrouw werd mishandeld. De vrouw leefde in een sociaal isolement en moest van haar man zorgen voor het huishouden en de kinderen.

Casus 9 – noodlottige bescherming. Tijdens een ontvoering steekt een man zijn ex-schoonvader in zijn hals, deze overlijdt ter plekke. De dader vindt dat zijn ex-partner niet goed voor zijn dochter zorgt: ze gedraagt zich in zijn ogen onverantwoordelijk. De man gaat zijn dochter bij het ouderlijk huis van zijn ex-partner ophalen. Opa die daarbij in de weg staat, wordt letterlijk en figuurlijk uit de weg geruimd. Het halfzusje van het ontvoerde meisje is getuige. Zij ziet haar opa bloedend op de grond liggen.

Casus 10 – psychotische zoon. Tijdens een psychose steekt een zoon zijn vader dood. Hij had waanideeën en moest zijn vader vermoorden. De psychotische toestand is hoogstwaarschijnlijk ontstaan door overmatig alcohol- en drugsgebruik. De zoon blowde dagelijks en was daarnaast verslaafd aan alcohol. De zoon is opgegroeid in een gewelddadig gezin; vader mishandelde zijn moeder en zus fysiek, zelf werd hij slachtoffer van psychisch geweld.

4.2 Relatie dader en slachtoffer

Uit de voorgaande casusomschrijvingen komt naar voren dat bij drie zaken een ex-partner om het leven wordt gebracht en dat het twee keer de partner van de dader betreft. Bij twee moord- en doodslagzaken is het geweld gericht tegen een kind jonger dan achttien jaar. In een geval wordt een ouder door zijn/haar kind om het leven gebracht. Daarnaast hebben we ook dodelijk huiselijk geweld dat is gericht tegen een familielid en een huisvriend in de steekproef opgenomen.

Tabel 4 – Overzicht relatie dader en slachtoffer van de tien casus

	Aantal	Casus
Gericht op partners	2	Casus 4 en 6
Gericht op ex-partners	3	Casus 3, 5 en 8
Gericht op kinderen (-18)	2	Casus 2 en 10
Gericht op ouders	1	Casus 7
Gericht op overige familie	1	Casus 9
Gericht op huisvrienden	1	Casus 1

4.3 Verloop van de zaak

Er is ook gekeken naar het verloop van de zaak. De vraag is of er al eerder sprake is geweest van huiselijk geweld tussen de dader en het slachtoffer. Kunnen we met andere woorden spreken van een cyclus van geweld of komt het dodelijke incident plotseling en onverwacht?

Het blijkt dat de meeste dodelijk huiselijk geweldzaken (zeven van de tien) een onrustig verloop kennen. Voorafgaand is er vaak al een duidelijke opbouw van spanning en geweld te zien. Er gaan namelijk incidenten van huiselijk geweld aan het fatale incident vooraf. Dit wil overigens niet zeggen dat het altijd fysiek geweld betreft. Er is ook vaak sprake van ruzies met alleen verbaal geweld. We zullen het onderscheid tussen ruzies met verbaal en fysiek geweld hierna nader toelichten. Daarnaast komt het ook voor dat incidenten zich plotseling voordoen. Bij drie zaken is er namelijk geen duidelijke aanloop van spanning en geweld tussen de dader en het slachtoffer.

Ruzies met verbaal geweld

Bij twee zaken is er – tot het fatale incident – een opbouw van spanning tussen dader en slachtoffer in de vorm van ruzies met verbaal geweld (casus 3 en 5). Er is, voor zover bekend, geen sprake van fysiek geweld. Dader en slachtoffer hebben geregeld ruzie met elkaar waarbij sprake kan zijn van woede-uitbarstingen, manipulaties en het uiten van bedreigin-

gen en beschuldigingen. Ook wordt het slachtoffer vernederd en uitgescholden. Verbaal geweld kan niet gemakkelijk aan de buitenkant worden herkend, zoals een blauw oog, maar het kan wel mentale en emotionele schade aanrichten. Degene die het ondergaat, kan er bijvoorbeeld onzeker van worden en/of gefrustreerd van raken.

Uit casus 3 en 5 blijkt dat verbaal geweld ook tweezijdig kan zijn; het kan zowel door dader als slachtoffer worden toegepast. De daders uit deze casus hebben de diverse teleurstellingen in de relatie met hun ex-vriendin niet kunnen verwerken. Dit leidt tot ruzies waar over en weer wordt geschreeuwd en gescholden. Ook worden bedreigingen geuit en wordt er gemanipuleerd door de slachtoffers. Bij deze zaken raken de daders gaandeweg gefrustreerd, wat maakt dat zij uiteindelijk hun ex-partner om het leven brengen. Er is een cyclus van ruzies met verbaal geweld aan vooraf gegaan, maar van fysiek geweld kunnen we niet spreken.

Ruzies met fysiek huiselijk geweld

Naast een verloop van ruzies met verbaal geweld is er bij een groot deel van de casus – tot het fatale incident – een duidelijke opbouw van fysiek geweld. Bij vijf casus (2, 4, 6, 8 en 10) zijn er namelijk al meerdere gewelddadige ruzies aan het dodelijk incident voorafgegaan. Uit de casus blijkt dat slachtoffers het geweld een lange tijd ‘voor lief nemen’, zonder de daders een halt toe te roepen. Er kunnen jaren overheen gaan voordat slachtoffers aangifte doen, als ze dat al doen. Er is sprake van een lange aanloop naar het dodelijke incident, waarin geweldsexplosies door de jaren heen regelmatig voorkomen. Ook is een verblijf in een blijf-van-mijn-lijfhuis bij deze zaken geen uitzondering. Bij casus 6 en 8 is sprake van ernstig fysiek geweld tussen (ex-)partners, waarbij de vrouwen stelselmatig door hun (ex-)partners worden mishandeld.

Maar ook blijkt dat fysiek geweld niet altijd eenzijdig is, oftewel dat er alleen door de dader geweld wordt toegepast. Uit casus 4 wordt bijvoorbeeld duidelijk dat beide partners gewelddadig zijn; tijdens ruzies worden over en weer klappen uitgedeeld. Ook uit casus 10 blijkt dat de zoon die zijn vader vermoordt jarenlang door zijn vader werd uitgescholden en gekleineerd. De vader mishandelde ook zijn vrouw en dochter. Het dodelijke slachtoffer is dus naast slachtoffer ook zelf dader geweest van huiselijk geweld.

Intermezzo – Geen aangifte van mishandeling

Ruim een jaar voor het dodelijke incident komt er een melding, over een bejaard stel, bij de politie binnen. De familie van het bejaarde stel doet melding van mishandeling. De vrouw (Aagje) wordt regelmatig mishandeld door haar man (Elbert). De mishandelingen lopen uiteen van schreeuwen tot aan het bont en blauw schoppen van Aagje. Van de mishandelingen wordt geen aangifte gedaan; Aagje en de familie willen dit Elbert niet aandoen. Elbert leidt namelijk aan beginnende dementie en heeft zo nu en dan last van psychosen. De man weigert hulpverlening en uiteindelijk wordt er een inbewaringstelling voor hem afgegeven. Uiteindelijk duikt Aagje onder bij familie. Bron: casus 6 – agressie door karakterverandering

Plotselinge geweldsuitbarsting

Tot slot kunnen we bij drie zaken (casus 1, 7 en 9) spreken van een plotselinge geweldsuitbarsting. Er is geen sprake van opbouw van spanning en geweld tussen dader en slachtoffer, maar deze dodelijke incidenten worden veroorzaakt door externe factoren, waanideeën en gevoelens van machteloosheid en frustraties. Het is voor de dader vaak de spreekwoordelijke druppel die de emmer doet overlopen. De oppas (van casus 1) ervaart op de bewuste dag veel stress – mede omdat zij die dag nog geen joint had gehad gerookt – en bij het niet willen eten van de baby wordt het haar te veel; ze gaat door het lint. Ook de moeder die tijdens het weekendverlof haar zoontje om het leven brengt, heeft haar zoontje nooit eerder mishandeld (casus 7). De spanningen die dag worden haar waarschijnlijk te veel en dat is de reden dat ze in een psychose terechtkomt en haar zoontje ombrengt. Ook het geweld van de man tegen zijn ex-schoonvader (casus 9) wordt niet veroorzaakt door spanningen tussen dader en slachtoffer. Het zijn externe factoren, de ruzie met zijn ex-vriendin en de zorgen om zijn kind, die leiden tot de doodslag. De ex-schoonvader stond letterlijk in de weg bij de uitvoering van zijn plannen en is daarom neergestoken. Het zijn externe factoren die de dader te veel worden en niet de relationele spanningen tussen dader en slachtoffer.

4.4 Directe aanleiding

Naast het verloop van de zaak is ook gekeken naar de directe aanleiding. Wat is de reden geweest om de moord of doodslag te plegen? Het blijkt dat er verschillende aanleidingen zijn te onderscheiden. Ten eerste is bij de helft van de zaken een ruzie de directe aanleiding voor de moord of doodslag. Tijdens de ruzies kan zowel sprake zijn van verbaal als van fysiek geweld. De ruzie tussen de dader en het slachtoffer escaleert, waarbij de dader doordraait en niet meer bij zinnen komt. De aanleiding voor de ruzie ligt meestal besloten in jaloezie en achterdocht. De daders zijn jaloers, vertrouwen het slachtoffer – om verschillende redenen – niet of zijn teleurgesteld. Ten tweede kan een acute verandering van de psychische gesteldheid bij de dader de aanleiding zijn. Bij drie zaken leidt de dader op het moment van plegen van het delict aan een psychose. Tijdens een psychose is de dader het normale contact met de – door zijn omgeving ervaren – werkelijkheid kwijt en kan gedurende deze periode rare opdrachten krijgen van stemmen in zijn hoofd.

Intermezzo – Stemmen in zijn hoofd

Zoon (Maikel) en vader (Jan) zitten op de bank totdat Maikel plotseling opstaat en naar de keuken loopt. Maikel hoort stemmen in zijn hoofd die zeggen dat hij zijn vader moet vermoorden. Hij heeft waanideeën als gevolg van een psychose. Maikel brengt zijn vader vervolgens met tientallen messteken om het leven. Verondersteld wordt dat de psychotische toestand is ontstaan door het dagelijkse gebruik van alcohol en drugs. Bron: casus 10 – psychotische zoon

Daarnaast is bij een zaak de stressvolle situatie, waarin de dader die dag verkeert, de directe aanleiding voor het plegen van de daad (casus 1). Tot slot is er bij een zaak geen directe aanleiding of deze is niet duidelijk terug te halen. Dit is casus 2, waarbij de dochter haar moeder langzamerhand vergiftigt. Deze moord wordt goed voorbereid en stapsgewijs uitgevoerd zonder dat er sprake is van een directe verandering of voorval. De dochter verklaart wel dat zij het helemaal gehad heeft met haar moeder: ze is het zat.

4.5 Achtergronden van de slachtoffers

Het merendeel van de slachtoffers in de tien onderzochte casus is vrouw, het gaat in totaal om zeven vrouwen. In drie zaken gaat het om een man. De gemiddelde leeftijd van de slachtoffers is 44 jaar, maar de spreiding is groot; het jongste slachtoffer is vijf maanden en het oudste 85 jaar. Twee slachtoffers zijn jonger dan twaalf jaar en twee hoogbejaard. Zes slachtoffers hebben de Nederlandse etniciteit. De overige slachtoffers zijn van Marokkaanse, Surinaamse, Turkse en Aziatische afkomst.

Antecedenten

Zeven van de tien slachtoffers zijn niet bekend bij de politie of bij justitie. Twee slachtoffers zijn nog te jong om delicten te plegen. De overige drie slachtoffers hebben antecedenten (casus 3, 5 en 10). In alle gevallen gaat het om drugs- of alcoholgerelateerde overtredingen, maar de omvang en ernst verschillen aanzienlijk. Een van de slachtoffers heeft jarenlang in het drugsmilieu geleefd en diverse drugsdelicten gepleegd. Een ander heeft eenmaal in dronken toestand een ongeluk veroorzaakt.

Herhaald slachtofferschap

Zeven slachtoffers hebben vaker te maken gehad met huiselijk geweld; deze slachtoffers zijn eerder door de uiteindelijke dader mishandeld. In twee gevallen betreft het verbaal geweld (casus 3 en 5), bij vijf zaken gaat het om fysiek – soms gepaard met geestelijk – geweld (casus 2, 4, 6, 8 en 10). Een van de slachtoffers heeft zelfs tijdelijk wegens het geweld in een blijf-van-mijn-lijfhuis gewoond, maar is na spijtbetuigingen van de dader weer terug naar huis gegaan. Daarnaast blijkt er bij vier casus sprake te zijn van diffuus slachtofferschap; de slachtoffers hebben zichzelf ook wel eens schuldig gemaakt aan huiselijk geweld. De mishandelingen zijn niet altijd bij de politie bekend. Een vaak gehoord argument is dat men geen aangifte heeft willen doen tegen de partner of het familielid. Verder blijkt dat twee slachtoffers in het verleden ook slachtoffer zijn geweest van huiselijk geweld. Zij zijn door meerdere ex-partners mishandeld (casus 3 en 4). Bij de drie zaken kan er volgens de politie niet gesproken worden van herhaald slachtofferschap. Deze slachtoffers zijn niet eerder slachtoffer geweest van huiselijk geweld of dat blijft onduidelijk (casus 1 en 7, 9).

Persoonlijke problemen

In het algemeen hebben de slachtoffers geen overeenkomstige persoonlijkheidskenmerken. Een van de slachtoffers heeft een Borderlinestoornis. Verder zijn twee slachtoffers verslaafd aan drugs en een slachtoffer wordt een problematische drinker genoemd. Een van de drugsverslaafde slachtoffers handelde ook in drugs.

Sociale omgeving

Sociaal gezien, zijn er grote verschillen tussen de slachtoffers: sommigen worden beschreven als 'erg sociaal', terwijl anderen juist een eenzaam en geïsoleerd bestaan hebben geleid. Een van de slachtoffers werd door haar man – tevens de dader – kort gehouden en hij verbood haar een sociaal leven te hebben. Tot slot valt het op dat drie vrouwelijke slachtoffers meerdere kinderen hebben uit verschillende, vaak eerdere, relaties (casus 3, 4 en 8). Deze kinderen wonen niet allemaal bij hun moeder.

4.6 Achtergronden van de daders

Er zijn drie vrouwen en zeven mannen onder de daders. De gemiddelde leeftijd van de daders is 40 jaar. De spreiding in leeftijd is bij de daders minder groot. Er is een uitschieter en dat is een 81-jarige dader. De overige daders zijn tussen de 24 en 50 jaar.

De etnische afkomst van de daders is bijna gelijk aan die van de slachtoffers. Dit is niet geheel toevallig, omdat het geweld zich vaak binnen een gezin afspeelt en de kans dat gezinsleden dezelfde etniciteit hebben aanzienlijk is. In de meeste casus is dit het geval. Naast zes Nederlandse daders zijn de overige vier afkomstig uit Marokko, Suriname, Turkije en de Nederlandse Antillen.

Antecedenten

Twee van de tien daders hebben voor het dodelijke incident al antecedenten (casus 1 en 4). Beide personen hebben meerdere vermogens- en geweldsdelicten op hun naam staan. Een van beiden heeft ook in detentie gezeten. Daarnaast staat een andere dader bij de politie geregistreerd vanwege meerdere overlastmeldingen (casus 7) en een vierde dader was in beeld omdat de man wegens zijn psychosen een gevaar was voor zichzelf en zijn omgeving (casus 6). Tegen hem was enkele maanden voor het incident een inbewaringstelling afgegeven. De overige zes daders hebben geen antecedenten bij politie en justitie, maar dat wil niet zeggen dat zij niet in beeld waren bij de politie. In de periode voorafgaand aan het dodelijke incident heeft de politie bij twee zaken eerder bemiddeld tussen de dader en het slachtoffer. Daarnaast komt het ook voor dat daders vaker huiselijk geweld plegen, maar hiervoor niet in aanraking komen met de politie. Het geweld blijft 'achter de voordeur.'

Recidive huiselijk geweld

Huiselijk geweld is een rode draad door de levens van de meeste daders; over slechts drie van de tien daders is niets bekend over eerder huiselijk geweld. In ieder geval hebben vijf daders het slachtoffer eerder fysiek geweld aangedaan. Vermoedelijk is dat ook in een zesde zaak het geval. Een van de daders heeft ooit haar kind ontvoerd. Hoewel het niet bekend is of hier sprake is geweest van fysiek geweld, kan dit als wel geweld worden beschouwd (casus 7). Daarnaast is er bij twee zaken sprake van eerder verbaal geweld.

Naast het plegen van huiselijk geweld hebben opvallend veel daders op andere wijze te maken gehad met huiselijk geweld. Zes daders zijn zelf ook slachtoffer geweest van huiselijk geweld. Vier daders zijn slachtoffer geweest van huiselijk geweld door het uiteindelijke slachtoffer (casus 3, 5, 4 en 10). Daarnaast zijn twee andere daders ooit mishandeld door iemand anders dan het slachtoffer. Deze vrouwelijke daders zijn in hun jeugd door hun ouders en/of meerdere familieleden ernstig mishandeld.

Intermezzo – Eerdere poging tot vergiftiging

Achteraf blijkt dat Cora al eerder heeft geprobeerd om haar moeder te vergiften. Ongeveer tien jaar geleden gaf ze haar moeder met opzet grote hoeveelheden medicijnen. Nel werd hier ziek van en toen is Cora verder gaan experimenteren. Dit met slaaptabletten en hoofdpijntabletten zodat Nel langer sliep en Cora 'minder last van haar had'.

Bron: Casus 2 – dubbele vergiftiging

Persoonlijke problemen

Wat de persoonlijkheid van de daders betreft, blijkt er met de meesten (7 van de 10) in psychologisch of psychiatrisch opzicht iets aan de hand te zijn. Drie daders hebben een Borderlinestoornis, drie daders zijn psychotisch – ondermeer tijdens het delict – en een dader is autistisch. Deze autistische man heeft tot zijn 34ste bij zijn moeder gewoond en beschouwt zijn moeder als zijn beste vriendin. Hij heeft, naast de relatie met het slachtoffer, nooit eerder een relatie gehad (casus 5).

Daarnaast hebben twee daders – hoewel geen persoonlijkheidsstoornis – narcistische trekken in hun persoonlijkheid. Onder invloed van deze psychische aandoeningen hebben de daders in het verleden een of meerdere zelfmoordpogingen gedaan. Een van deze twee daders heeft naast een Borderlinestoornis ook last van een depressieve stoornis en een posttraumatische stressstoornis. Tot slot is een van de daders analfabeet en heeft de andere dader een laag IQ.

Sociale omgeving

In vijf casus wordt gesproken over een problematische opvoedings- en gezinssituatie waaruit de daders afkomstig zijn. ‘Slechts’ in een zaak gaat het om een gebroken gezin. Bij de overige vier is er sprake van veel geweld en seksueel misbruik, alcoholmisbruik door beide ouders of een jeugd in diverse pleeggezinnen. In een zesde casus geeft de dader zelf aan dat ze ‘een leven lang gekleineerd is door haar moeder’. Twee daders maken beiden op achttienjarige leeftijd een ingrijpende gebeurtenis mee: een wordt uitgehuwelijkt, de ander wordt tienermoeder.

Over het sociale leven van de daders zijn verschillende zaken bekend. Vier daders hebben te maken met een verslaving: een is gokverslaafd, drie anderen zijn verslaafd aan soft- of harddrugs. Drie daders hebben geen baan (meer). De eerste raakt aan lager wal door zijn relatie, omdat zijn partner al zijn geld aan drugs uitgaf. De twee andere daders zijn financieel onderhouden door respectievelijk hun partner en hun vader. In beide gevallen is het uiteindelijke slachtoffer degene die de dader van geld voorzag.

4.7 Modus operandi en wapengebruik

Uit het casusonderzoek blijkt dat de slachtoffers op verschillende wijzen om het leven worden gebracht, maar bij de helft van de zaken wordt het slachtoffer neergestoken. De meeste daders maken dan gebruik van gelegenheidswapens zoals een keukenmes. Maar het komt ook voor dat de daders voor het plegen van het incident al een steekwapen op zak hebben. Daarnaast wordt er gebruik gemaakt van andere gelegenheidswapens zoals de kabel van een radio. Bij de minderheid van de zaken (3 van de 10) wordt geen wapen gebruikt, maar wordt het slachtoffer door dodelijke medicatie of met de blote handen vermoord. In een zaak wurgt de dader het slachtoffer en bij de andere zaak mishandelt de dader een baby zo hardhandig dat zij aan inwendig letsel komt te overlijden.

4.8 Alcohol- en/of drugsgebruik

Alcohol- en drugsgebruik speelt bij de helft van de zaken geen prominente rol. Bij vijf zaken is er namelijk geen sprake van alcohol- en drugsgebruik bij daders en slachtoffers. Dit kan ermee te maken hebben dat vrijwel al deze incidenten in de ochtend of middag plaatsvin-

den. Bij twee zaken is er zeker sprake van alcoholgebruik, waarvan een gecombineerd met drugs (wiet). Tot slot kunnen we bij drie zaken niet achterhalen of er alcohol of drugs in het spel is.

4.9 Kinderen als getuige

Er is ook gekeken of kinderen getuige zijn geweest van het dodelijke incident. Om te beginnen, blijkt dat de meeste daders en slachtoffers kinderen hebben. Soms wonen de kinderen bij dader en/of slachtoffer in huis, maar het komt ook voor dat zij elders wonen. Een aantal slachtoffers heeft kinderen bij verschillende mannen. Een deel van deze mannen neemt de opvoeding van de kinderen voor zijn rekening. Bij vier zaken kunnen we spreken van kinderen als getuige van dodelijk huiselijk geweld (casus 1, 4, 8 en 9). Deze kinderen zijn op verschillende manieren getuige geweest van het incident. De meeste kinderen zien niet hoe het slachtoffer daadwerkelijk om het leven wordt gebracht. Wel horen zij dat het slachtoffer wordt vermoord of zien het stoffelijk overschot. Kinderen die oorgetuige zijn, bevinden zich tijdens het incident in een andere ruimte dan daar waar de moord wordt gepleegd. Zij horen dat het incident plaatsvindt; zij horen bijvoorbeeld hun moeder schreeuwen en om hulp roepen of hoe hun (stief)vader tegen hun opa tekeer gaat.

Intermezzo – Schreeuwen totdat het stil wordt

Johan en Mi liggen in een problematische scheiding en na een woordenwisseling slaan bij Johan de stoppen door. Johan ontsteekt in woede, pakt twee messen uit de keukenla en achtervolgt zijn ex-vrouw tot in de tuin. Daar steekt Johan haar tientallen keren in lichaam en keel. Mi overlijdt vrijwel direct. De kinderen zijn op dat moment in de woonkamer, waar de gordijnen nog dicht zaten. De kinderen zien niet hoe hun vader hun moeder daadwerkelijk met messteken om het leven brengt, wel hebben zij hun moeder horen schreeuwen totdat het stil werd.

Bron: Casus 8 – fatale scheiding

Bij twee casus zien kinderen het stoffelijk overschot van het slachtoffer. In casus 4 vindt de dochter, na schooltijd, haar vermoorde moeder in bed. Na tevergeefs 'wakker schudden' van haar moeder merkt ze dat haar moeder een kabel om haar nek heeft en niet meer leeft. Uit casus 9 blijkt dat twee kinderen getuige zijn van het incident waarbij hun opa om het leven komt. Ze horen hoe hun (stief)vader een ruit ingooit en zich de toegang tot de woning verschafft en vervolgens in de gang ruzie maakt met hun opa. Een van de kinderen verklaart dat "ze zich direct onder de dekens verstopt" en na het incident over opa, liggend in een plas met bloed, heen moest stappen. Het andere kind is naast getuige van huiselijk geweld, zelf ook slachtoffer van een ontvoering. Tot slot is een aantal kinderen, ondanks dat ze geen getuige zijn van het fatale incident, wel van andere huiselijk geweldsincidenten getuige geweest (casus 2 en 3). We kunnen veronderstellen dat kinderen die opgroeien in een gezin waar sprake is van huiselijk geweld, er niet aan ontkomen hiermee te worden geconfronteerd.

4.10 Dierenmishandeling

Tijdens alle interviews is het onderwerp dierenmishandeling ter sprake gekomen, maar we weten niet of het bij de geselecteerde casus voorkomt. Bij de politie is niets bekend over

eventuele dierenmishandeling in het gezin of dat dit gepleegd wordt door de dader. De meeste respondenten merkten op dat in de getroffen huishoudens daders en slachtoffers helemaal niet in het bezit zijn van huisdieren.

4.11 Betrokkenheid en rol ketenpartners

Zoals uit de omschrijving van de achtergrondkenmerken van daders en slachtoffers al blijkt, gaat het hier – in algemene zin – om een zorgelijke groep mensen. Het is een groep die kampt met veel psychische, verslavings- en sociale problemen. Het is dan ook niet verwonderlijk dat het merendeel van de daders en/of slachtoffers in beeld is bij ketenpartners. Bij acht casus is dit het geval. In verband met hun individuele problemen zijn zij bekend bij onder andere de huisarts, jeugdzorg, maatschappelijk werk, psychiatrische instellingen en andere hulpverlenende organisaties. Sommige daders en slachtoffers hebben een lange historie met de hulpverlening. Het komt ook voor dat daders worden aangemeld voor hulpverlening, maar er geen traject wordt opgestart. Twee daders zetten het traject niet door en haken bij voorbaat af (casus 2 en 6). Daarnaast staat ook een aantal kinderen, van zowel daders als slachtoffers, onder toezicht van een voogd c.q. Bureau Jeugdzorg. Bij een zaak bijvoorbeeld (casus 7) zit de dader doordeweeks voor behandeling in een psychiatrische kliniek, in de weekenden ziet zij haar zoontje. Het zoontje is door de rechter uit huis geplaatst en woont doordeweeks in een pleeggezin. Jeugdzorg was ermee bezig om het zoontje definitief uit huis te plaatsen, maar daarvoor is het nu te laat; het zoontje is, tijdens een weekendverlof, door zijn moeder om het leven gebracht. Bij een casus hebben dader en slachtoffer elkaar zelfs leren kennen tijdens een groepsactiviteit van een GGZ-instelling.

Intermezzo – Ontmoeting tijdens groepsactiviteit

Zowel Frits als Bianca is bekend bij de hulpverlening. Ze zijn in beeld bij dezelfde GGZ-instelling, tijdens een groepsactiviteit hebben ze elkaar leren kennen. Frits is autistisch en krijgt daarvoor hulp. Bianca heeft een Borderlinestoonis waarvoor zij ooit opgenomen is geweest. Op dit moment is ze extramuraal in behandeling bij de GGZ. Frits staat telkens voor haar klaar; hij vangt haar geregeld op en Bianca mag bij hem blijven slapen. Bianca maakt hier te pas en te onpas gebruik van. De hulpverlening is op de hoogte van de relatie en de ruzies en spanningen die dit met zich mee brengt. Bron: Casus 5 – onverwerkte teleurstellingen

4.12 Verschillende scenario's dodelijk huiselijk geweld

Als een resumé willen we in deze laatste paragraaf besluiten met een korte, samenvattende analyse. Uit eerder onderzoek weten we namelijk dat er drie scenario's van huiselijk geweld zijn te onderscheiden, namelijk: extreem, cyclisch en plotseling huiselijk geweld (Beke en Bottenberg, 2003). Bij deze scenario's is er een duidelijk verschil in type geweldpleger, de aanleiding en het verloop van het incident, slachtofferkenmerken en recidive van de dader. Het is de vraag in hoeverre deze indeling ook opgaat bij dodelijk huiselijk geweld. Dit zou namelijk van belang kunnen zijn voor de signalering en aanpak van dodelijk huiselijk geweld. De onderscheiden geweldscenario's bieden namelijk op voorhand aanknopingspunten voor het prioriteren van huiselijk geweld, de keuze voor hulpverleningen en de noodzaak voor preventie en repressie. Voor de besproken casus komt de aanpak helaas te laat, maar wat kunnen we van deze zaken leren? En kan in de toekomst dodelijk huiselijk geweld voorko-

men worden? Alvorens deze vraagstukken in het laatste hoofdstuk te bespreken, geven we eerst een omschrijving en analyse van de drie scenario's. Het dient opgemerkt te worden dat de driedeling van Beke en Bottenberg (2003) is gebaseerd op onderzoek naar huiselijk geweld tussen partners en ex-partners, terwijl het begrip huiselijk geweld breder is: het omvat ook geweld tussen gezins- en familieleden en huisvrienden.

Intermezzo – Drie scenario's huiselijk geweld

'Extreem geweld' kenmerkt zich door excessieve en aanhoudende geweldplegingen. Daders reageren primair en impulsief en gebruiken bij irritaties en frustratie bijna automatisch fysiek geweld, waarbij wapens worden toepast. Een nietszeggende aanleiding is volgens Beke en Bottenberg (2003) voldoende om ernstig fysiek geweld te plegen. Daders zijn vaak zeer actief in het criminele circuit en hebben veel antecedenten. Ook staan zij eerder bij de politie bekend als pleger van huiselijk geweld. De meeste daders hebben relatief veel ex-partners. Herhaald slachtofferschap komt vaak voor, maar er zijn twee verschillende typen slachtoffers te onderscheiden. Ten eerste slachtoffers die het geweld over zich heen laten komen en geen aangifte doen. Ten tweede zijn er slachtoffers die terugvechten en de relatie op den duur verbreken. De aangiftebereidheid is groter onder deze groep slachtoffers.

'Cyclisch huiselijk geweld' vormt het tweede scenario. Het geweld herhaalt zich, er is sprake van een cyclus. Het is een geweldsproces waarbij gewelddadige incidenten worden afgewisseld met periodes zonder geweld. De aanleiding voor het geweld ligt meestal besloten in jaloezie en achterdocht. De daders hebben weinig tot geen antecedenten en zijn maatschappelijk redelijk aangepast. De daders gebruiken rechtvaardigingen om hun daad 'goed te praten'. Kenmerkend is dat slachtoffers lang kunnen meegaan in dit geweld, zonder de dader en het geweld halt toe te roepen.

Bij het derde scenario – 'plotseling huiselijk geweld' – is er volgens Beke en Bottenberg (2003) sprake van een plotselinge geweldsexplosie, vaak kort en hevig. De basis voor dit geweld zijn vaak externe spanningen bij de dader die afgewisseld worden met gevoelens van machteloosheid en frustraties. De dader heeft moeite om op een reguliere manier zijn irritaties en frustraties te uiten. De dader staat onder grote druk en kan deze gevoelens niet onder controle krijgen. De dader gebruikt incidenteel alcohol of drugs, heeft geen strafblad en er zijn geen eerdere aangiften van huiselijk geweld. Externe factoren zijn vaak de aanleiding voor het huiselijk geweld en niet zo zeer de relationele factoren. Het geweld tegen de slachtoffers is eenmalig en de dader heeft spijt van zijn daad. Beide partijen worden volledig verrast door het geweld. Bron: Beke en Bottenberg (2003)

Wanneer de casus van dodelijk huiselijk geweld worden beschouwd, zien we dat niet alle drie scenario's terug te vinden zijn. Cyclisch en plotseling huiselijk geweld zijn scenario's die passen bij een aantal dodelijk huiselijk geweldzaken. Het scenario extreem huiselijk geweld komt niet voor. Bij vijf moord- en doodslagzaken kan er gesproken worden van het scenario cyclisch huiselijk geweld (casus 3, 4, 5, 6 en 8); in deze zaken is het dodelijke incident geen op zichzelf staand incident, er zijn al meerdere ruzies aan voorafgegaan. Daders en slachtoffers zijn allemaal (ex-)partners van elkaar. Uit de casus blijkt dat de ruzies uiteen kunnen lopen: van huiselijke twist en verbaal geweld tot aan fysiek geweld waarbij (ex-)partners worden mishandeld. De directe aanleidingen voor het incident zijn vaak jaloezie, achterdocht en

teleurstellingen. De meeste daders hebben geen antecedenten en dat komt overeen met de omschrijving van Beke en Bottenberg (2003). Ook blijkt uit de casus dat cyclisch huiselijk geweld niet altijd eenzijdig is, oftewel dat het geweld alleen door de dader wordt toegepast. Daarnaast vertoont het slachtofferprofiel ook overeenkomsten: er zijn slachtoffers die terugvechten, maar de aangiftebereidheid onder al deze slachtoffers is erg laag.

Bij de scenario's plotseling geweld is geen sprake van geweldspatronen die zich herhalen, aan het dodelijke incident tussen dader en slachtoffer gaan geen ruzies vooraf. Bij drie zaken lijkt hiervan sprake te zijn (casus 1, 7 en 9), maar het is niet mogelijk om deze zaken als zuiver plotseling huiselijk geweld aan te merken. De daadwerkelijke moord en/of doodslag komt plotseling, maar het gaat bij deze zaken al om kwetsbare daders en slachtoffers. De dader- en slachtofferkenmerken uit deze casus komen niet overeen met de omschrijving van Beke en Bottenberg (2003). De oppas uit casus 1 kampt bijvoorbeeld met verschillende stoornissen. Bovendien is ze verslaafd aan drugs (wiet). Ook staan haar eigen kinderen onder toezicht van een voogd en heeft ze een crimineel verleden. De moeder uit casus 7 heeft, voor het dodelijke incident, nog nooit eerder haar zoontje mishandeld. Wel lijdt zij aan verschillende stoornissen waarvoor zij doordeweeks in een psychiatrische instelling wordt behandeld. Daarnaast heeft ze een traumatische jeugd gehad waarbij ze stelselmatig door ouders en familieleden is mishandeld. Ook is ze bij de politie bekend in verband met overlastmeldingen. Bij de derde zaak (casus 9) wordt het dodelijke incident ook niet veroorzaakt door spanningen of herhaald geweld tussen dader en slachtoffer. Het zijn juist de ruzie met zijn ex-vriendin en de zorgen om zijn kind, die leiden tot de doodslag. De ex-schoonvader stond letterlijk in de weg bij de uitvoering van de plannen en is daarom gedood; het was niet omdat de twee onderling problemen met elkaar hadden. Maar de dader heeft wel regelmatig ruzie met zijn ex-vriendin en de avond voor het dodelijke incident is er ook sprake van onenigheid. Geheel plotseling komt het incident dus niet.

Tot slot kunnen we bij twee zaken niet spreken over cyclisch of plotseling huiselijk geweld. Het betreft hier casus 2 en 10. Bij de tweede casus gaan er wel ruzies aan het dodelijke incident vooraf, maar de directe aanleiding voor het plegen van het incident lijkt te ontbreken. Het ligt in ieder geval niet besloten in jaloezie en achterdocht. Het planmatige aspect lijkt hierbij meer van belang.

Bij de tiende casus is de aanleiding van het dodelijke incident een psychose, een externe factor. Er ligt dus geen relationele oorzaak aan te gronde. De dader komt in een psychose terecht en pleegt in een waantoestand zijn daad. Bij deze zaak is er echter wel eerder sprake van huiselijk geweld tussen dader en slachtoffer. Zowel het uiteindelijke slachtoffer als dader is aan te merken als dader van huiselijk geweld. Het slachtoffer heeft namelijk in het verleden zijn vrouw, dochter en ook zijn zoon (de uiteindelijke dader) mishandeld. Huiselijk geweld speelt in deze casus dus wel degelijk een grote rol. Aspecten van de scenario's cyclische en plotseling huiselijk geweld zien we in deze laatste casus terug.

5 De balans opgemaakt

In dit afsluitende hoofdstuk wordt de balans van het onderzoek naar dodelijk huiselijk geweld opgemaakt. In de eerste paragraaf geven we kort en bondig antwoord op de onderzoeksvragen. We geven een omschrijving van de omvang en kenmerken van dodelijk huiselijk geweld in Nederland. De bevindingen uit het casusonderzoek worden daarna beschreven. We besluiten deze rapportage met een slotbeschouwing waarbij enkele aanbevelingen worden gegeven voor de aanpak van deze ernstigste vorm van huiselijk geweld.

5.1 Beantwoording van de onderzoeksvragen

Dodelijk huiselijk geweld is de meest extreme vorm van huiselijk geweld die we kennen. Regelmatig wordt ons land opgeschrikt door gezinsmoorden waarbij een of meerdere gezinsleden om het leven komen of door incidenten waarbij (ex-)partners elkaar in koelen bloede neersteken. De precieze aantallen en kenmerken van dodelijk huiselijk geweld zijn echter niet bekend. Het Landelijk Programma Huiselijk Geweld en de Politietoekassing heeft daarom aan Bureau Beke gevraagd een landelijk onderzoek uit te voeren naar dodelijk huiselijk geweld. Voor het onderhavig onderzoek hebben we alle moord en doodslagen uit 2006 in beeld gebracht. We hebben hiervoor gebruik gemaakt van de databank Moord en Doodslag, ANP- en krantenberichten, uitspraken van de rechterlijke macht en aanvullende gegevens van de politieregio's. Daarnaast zijn voor het casusonderzoek interviews afgenomen met respondenten van de politie.

5.1.1 Omvang en kenmerken dodelijk huiselijk geweld

In 2006 zijn er in Nederland 145 personen overleden als gevolg van moord of doodslag. Uit onderhavig onderzoek blijkt dat ruim een derde van de slachtoffers (33,8%) door huiselijk geweld om het leven komt. Oftewel, 49 slachtoffers worden gedood door een (ex-)partner, gezins- of familielid of een huisvriend. Daarmee is huiselijk geweld de voornaamste oorzaak van alle moord en doodslagen in Nederland in 2006. Opgemerkt dient dat het hier om een ondergrens gaat, er kunnen ook sterfgevallen in de huiselijke kring zijn die ten onrechte bestempeld worden als 'een natuurlijke dood'. Het is bij huiselijk geweld niet altijd te achterhalen of mensen op een natuurlijke wijze sterven of opzettelijk worden gedood. Daarnaast zijn de misdrijven dood door schuld en mishandeling met dood ten gevolge in dit onderzoek niet meegenomen. Het gaat in dit onderzoek alleen om misdrijven waar de dood van het slachtoffer opzettelijk is beoogd. We kunnen daarom veronderstellen dat jaarlijks meer mensen komen te overlijden als gevolg van huiselijk geweld. Moord en doodslag in het criminele circuit en tussen bekenden (niet in de huiselijke kring) staan, na dodelijk huiselijk geweld, op de tweede en derde plaats. Het gaat hier namelijk om 26,9 en 16,6 procent van

alle dodelijke slachtoffers. Daarnaast blijkt dat moorden en doodslagen die in het uitgaansleven en/of op straat worden gepleegd een relatief kleine categorie vormen (12,3%). Tot slot blijken roofmoorden en doodslagen ten gevolge van een ongeval in 8,3 en 2,1 procent van de gevallen voor te komen.

De helft van de slachtoffers wordt door de partner of ex-partner om het leven gebracht

De helft van de slachtoffers van dodelijk huiselijk geweld (51%) wordt door de partner of ex-partner om het leven gebracht. Van deze slachtoffers heeft veruit de grootste groep op het moment van het feit nog een relatie met de dader of is ermee getrouwd. Bij een kwart van het totaal aantal moord en doodslagen worden kinderen jonger dan achttien jaar gedood. Het gaat in 2006 om twaalf kinderen. In de overige gevallen zijn ouders (8,2%), overige familieleden (10,2%) en huisvrienden (6,1%) gedood.

Ruim twee derde van de slachtoffers is vrouw

Bij het gros van de dodelijk huiselijk geweldzaken wordt één slachtoffer om het leven gebracht. Ruim twee derde van de slachtoffers is van het vrouwelijk geslacht, een op drie is man. Opmerkelijk is dat vrouwen vaker vermoord worden door hun partner of ex-partner. Mannen zijn meestal slachtoffer van het dodelijk geweld dat tegen overige familieleden en huisvrienden is gericht. De groep slachtoffers van dodelijk huiselijk geweld wijkt af van de totale populatie moord- en doodslagslachtoffers. Van de totale populatie slachtoffers is het merendeel van het mannelijke geslacht, bij dodelijk huiselijk geweld is dit andersom: het merendeel van huiselijk geweldslachtoffers is, zoals aangegeven, vrouw.

Een kwart van de slachtoffers is minderjarig

De meeste slachtoffers (41%) zijn tussen de 25 en 45 jaar oud. Ook zijn er veel jonge mensen om het leven gebracht; ruim een op de vier slachtoffers is minderjarig (26,5%) waarbij gedode baby's geen uitzondering zijn. Dodelijk huiselijk geweld gericht tegen ouderen (55+) komt ook regelmatig voor (14%). De slachtoffers zijn hoofdzakelijk geboren in Nederland (63,3%), maar afgezet tegen de landelijke populatie is het aantal slachtoffers uit niet-westerse landen oververtegenwoordigd. Het gaat hier om een kwart van het totale aantal slachtoffers.

Zes van de tien vrouwelijke verdachten brengen hun kind om het leven

De meeste dodelijk huiselijk geweldzaken worden door één verdachte gepleegd. Maar in tegenstelling tot de slachtoffers zijn de meeste verdachten van het mannelijke geslacht (79,6%), een op de vijf verdachten is vrouw. Het gaat in 2006 om tien vrouwelijke slachtoffers en hiervan brengen zes moeders hun kind(eren) om het leven. Ook uit de literatuur blijkt dat vrouwen vaker verdachten zijn van kinderdoding dan mannen (Verheugt, 2007). De leeftijd van de verdachten is hoger dan die van de slachtoffers; ruim de helft van de slachtoffers is tussen de 25 en 45 jaar oud en bijna een op drie is ouder dan 45 jaar. Er zijn geen minderjarige verdachten die zich schuldig maken aan dodelijk huiselijk geweld. Het geboorteland van verdachten en slachtoffers komt grotendeels overeen; het merendeel is geboren in Nederland (65,2%) en de verdachten met een niet-westerse achtergrond zijn oververtegenwoordigd.

Ruim 40 procent van de slachtoffers wordt door messteken gedood

Ruim 40 procent van de slachtoffers wordt door messteken gedood en in veel gevallen is dit een gelegenheidswapen zoals een keukenmes. Een op de vijf slachtoffers wordt doodgeschoten en ongeveer vijftien procent van de slachtoffers komt door slaan en/of schoppen om het leven. De werkwijzen verstikking, wurging en vergiftiging komen minder vaak voor. Bij in totaal twee derde van de dodelijk huiselijk geweldzaken (74%) worden wapens gebruikt.

Ruim de helft van de verdachten is veroordeeld voor doodslag

Wanneer we kijken naar de afhandeling van de zaken dan blijkt dat de meeste verdachten uiteindelijk voor de rechter worden gebracht (83,7%). Bij tien procent van de dodelijk huiselijk geweldzaken (10,2%) pleegt de dader zelfmoord. In een paar gevallen loop het gerechtelijk vooronderzoek nog. In de zaken die strafrechtelijk zijn voorgeleid, is ruim de helft van de verdachten veroordeeld voor doodslag (53,7%) en een derde voor moord (36,6%). Ongeveer tien procent van de verdachten wordt vrijgesproken (9,7%). De rechter legt in de meeste gevallen (63,4%) alleen een gevangenisstraf op. Bij zeventien procent wordt TBS (met dwangverpleging of onder voorwaarden) opgelegd en bij tien procent is er een sprake van een combinatievonnis. Volgens de rechters kan dus bij een aanzienlijk deel van de daders de moord c.q. doodslag de dader niet of maar ten dele worden aangerekend.

5.1.2 Profielschets van tien zaken

In dit onderzoek zijn ook tien casus uitgebreid bestudeerd (zie de grijze pagina's achterin dit boek). Het casusonderzoek geeft een representatief beeld van alle dodelijk huiselijk geweldzaken die in onderhavig onderzoek zijn geanalyseerd. Er is namelijk gekeken naar dodelijk huiselijk geweld dat is gericht tegen zowel (ex-)partners, kinderen en ouders als tegen familieleden en huisvrienden.

Zeven van de tien dodelijk huiselijk geweldzaken laten een onrustig verloop zien, dit betreft vooral zaken waarbij (ex-)partners worden gedood. In aanloop naar het dodelijke incident is er bij deze zaken een opbouw van spanning en geweld te zien. Er gaan namelijk incidenten van huiselijk geweld aan het dodelijke incident vooraf. Het gaat niet altijd om fysiek geweld, ook is vaak sprake van ruzies met verbaal geweld. Van ruzies met verbaal geweld is sprake wanneer de dader het slachtoffer manipuleert, vernedert en uitscheldt. Ook vallen het uiten van bedreigingen en woede-uitbarstingen hieronder. Bij vijf van de zeven gevallen blijft het niet alleen bij verbaal geweld, slachtoffers worden ook fysiek mishandeld. Er is dan sprake van een lange aanloop naar het dodelijke incident, waarin geweldsexplosies soms voorkomen. Sommige slachtoffers nemen het geweld een lange tijd 'voor lief'. Ze ondergaan het lijdzaam en er kunnen jaren overheen gaan voordat slachtoffers aangifte doen. Ook uit de literatuur over huiselijk geweld blijkt dat slechts een klein percentage van de slachtoffers aangifte doet van huiselijk geweld (Van Dijk et al., 1997).

Andere slachtoffers 'vechten' echter terug. Het geweld is namelijk vier keer tweezijdig: het slachtoffer past dan ook verbaal of fysiek geweld toe.

Bij drie zaken kunnen we spreken van een plotselinge geweldsuitbarsting. Hier is namelijk geen opbouw van spanning en geweld tussen dader en slachtoffer, maar de moord of dood-

slag wordt ineens gepleegd. Deze incidenten worden veroorzaakt door waanideeën, stress en gevoelens van machteloosheid en frustraties. Bij de minderheid van de casus is er dus geen sprake van recidive van huiselijk geweld.

Een ruzie die uit de hand loopt, is bij de helft van de zaken ook de directe aanleiding voor het dodelijke incident. De aanleiding voor veel ruzies ligt besloten in teleurstellingen, jaloezie en wantrouwen. Bij drie zaken lijdt de dader op het moment van plegen van het delict aan een psychose. Bij een zaak is stress bij de dader de oorzaak en bij een zaak is er geen directe aanleiding; de moord is zorgvuldig gepland.

Zeven van de tien slachtoffers zijn niet bekend bij politie of justitie. De drie overige slachtoffers, die wel antecedenten hebben, komen in verband met overlast en drugs- of alcoholgerelateerde overtredingen in de systemen van de politie voor. In totaal hebben zeven slachtoffers eerder te maken gehad met huiselijk geweld. Zij zijn vaker slachtoffer geweest van huiselijk geweld dat is gepleegd door de dader, die hen ook heeft gedood. Daarnaast zijn twee slachtoffers ook mishandeld door iemand anders dan de uiteindelijke dader. Deze twee vrouwen zijn in het verleden ook door ex-partners mishandeld.

Drie slachtoffers kampen met persoonlijkheidsstoornissen zoals een Borderlinestoornis of verslavingsproblematiek (alcohol of drugs). De sociale omgeving van slachtoffers verschilt: sommigen zijn erg sociaal en leven zelfstandig, terwijl anderen juist een eenzaam en geïsoleerd bestaan hebben. Daarnaast valt het op dat de drie vrouwelijke slachtoffers meerdere kinderen hebben uit eerdere en verschillende relaties.

Acht van de tien daders zijn niet in beeld bij politie of justitie. Dit houdt niet in dat deze daders nooit eerder huiselijk geweld hebben gepleegd. Huiselijk geweld is namelijk een rode draad door de levens van de meeste daders. Zeven daders hebben in ieder geval het slachtoffer eerder (verbaal of fysiek) geweld aangedaan. Naast het plegen van huiselijk geweld hebben opvallend veel daders op andere wijze te maken gehad met huiselijk geweld. Het huiselijk geweld is namelijk bij vier zaken tweezijdig. Daarnaast zijn twee daders in hun jeugd ook slachtoffer geweest van geweld gepleegd door hun ouders. Bij deze twee zaken kunnen we spreken van een cirkel van geweld. Het geweld wordt overgedragen.

Wat de persoonlijkheid van de daders betreft, blijkt er met zeven van de tien in psychologisch of psychiatrisch opzicht iets aan de hand te zijn. Daders kampen bijvoorbeeld met Borderline-, depressieve en posttraumatische stressstoornissen, psychosen en verslavingsproblemen. Ook kunnen we bij een groot deel van de daders spreken van een problematische opvoedings- en gezinssituatie. Deze problematische achtergrond kenmerkt zich door een gebroken gezin, seksueel misbruik, alcoholmisbruik door beide ouders, een jeugd in diverse pleeggezinnen, een uithuwelijking en een vrouw die op jonge leeftijd zelf moeder wordt. We kunnen dus stellen dat hier om een problematische groep daders gaat.

Het blijkt dat bij de meeste zaken wapens worden gebruikt. De meeste slachtoffers worden neergestoken; vaak gebeurt dit met een gelegenheidswapen zoals een keukenmes. Alco-

hol- en drugsgebruik lijken bij de casus geen prominente rol te spelen: bij vijf zaken is hier namelijk geen sprake van. Slechts bij twee zaken is dit wel het geval.

Bij vier zaken is er sprake van kinderen als getuige. We kunnen veronderstellen dat kinderen die opgroeien in een gezin waar sprake is van huiselijk geweld er niet aan ontkomen om met het geweld te worden geconfronteerd. De meeste kinderen zien niet hoe het slachtoffer daadwerkelijk om het leven wordt gebracht, maar horen dit wel of zien uiteindelijk het stof-felijk overschot. Tot slot blijkt dat bij acht casus daders en/of slachtoffers (of hun kinderen) – al langere tijd – in beeld zijn bij de huisarts, jeugdzorg, maatschappelijk werk, psychiatrische instellingen en andere hulpverlenende organisaties.

5.2 Slotbeschouwing en aanbevelingen

We willen onderhavig onderzoek naar dodelijk huiselijk geweld in Nederland besluiten met een slotbeschouwing. De vraag die hierbij centraal staat, is wat onderhavig onderzoek ons heeft opgeleverd. Wat kunnen we van de bestaande zaken leren? En misschien nog wel belangrijker: kan dodelijk huiselijk geweld in de toekomst worden voorkomen? Wat is daarvoor nodig?

Aanpakscenario's dodelijk huiselijk geweld

In het vorige hoofdstuk hebben we een uiteenzetting gegeven van drie geweldscenario's van huiselijk geweld. Het werd duidelijk dat we een groot deel van de casus huiselijk geweld – die we nader hebben bekeken – kunnen onderbrengen in de geweldscenario's cyclisch en plotseling huiselijk geweld. Bij het geweldsscenario cyclisch huiselijk geweld zien we voornamelijk zaken waarbij (ex-)partners om het leven worden gebracht. Huiselijk geweld is in deze relaties – voor het fatale incident – geen uitzondering en daarnaast kampen veel daders en soms ook slachtoffers met psychische en sociale problemen. Daders en slachtoffers zijn veelal afkomstig uit kwetsbare gezinnen of kunnen zelf getypeerd worden als multi-problemgezin. Voordat het dodelijk incident plaatsvindt, zijn er al signalen dat het niet goed gaat. Veel daders en slachtoffers zijn ook al bekend bij ketenpartners, waarbij aandacht is voor hun individuele problemen. Niet alleen een dadergerichte aanpak, maar er moet ook hulp en ondersteuning worden geboden aan slachtoffers. Daders moeten zich bewust worden van hun relatieproblematiek, maar daarnaast ook gestraft worden voor de fouten die zij maken. Hiervoor is het van belang dat ruzies en mishandelingen worden gemeld. De slachtoffers moeten gestimuleerd worden om de cyclus van gewelddadige incidenten te doorbreken, door ermee naar buiten te treden. Niet alleen in hun eigen belang, maar ook voor de veiligheid voor hun eventuele kinderen en zelfs voor hun vaak kwetsbare (ex-)partner. We willen benadrukken dat de aanpak van huiselijk geweld van levensbelang kan zijn, maar of alle incidenten dodelijk huiselijk geweld in de toekomst hierdoor voorkomen kunnen worden, is vanzelfsprekend de vraag.

Ook bij de casus die vallen onder plotseling huiselijk geweld of die moeilijk binnen een scenario passen, gaan individuele problemen bij dader of slachtoffer aan het dodelijke incident vooraf. Het is niet de relatie tussen dader en slachtoffer die maakt dat deze daders de moord of doodslag plegen. Zoals eerder aangegeven, is bij deze casus meer aan de hand

in termen van psychische, verslavings- en sociale problemen. Juist deze externe factoren (waanideeën en gevoelens van machteloosheid) spelen bij de moord of doodslag een grote rol. Het voorkomen van deze vorm van dodelijk huiselijk geweld is in onze ogen ook erg moeilijk, mede omdat de directe aanleiding niet te koppelen valt aan de relatie tussen dader en slachtoffer, maar omdat hier juist vaak psychische problemen aan ten grondslag liggen. Het wordt duidelijk dat mensen in nood merkwuurde dingen kunnen doen. Het is derhalve van belang dat er in de keten adequaat gereageerd wordt op personen met dergelijke problemen. Een dadergerichte aanpak waarbij de externe factoren worden weggenomen of beheersbaar worden, lijkt onzes inziens van belang en noodzakelijk. Deze aanpak hoeft niet gericht te zijn op het doorbreken van de cirkel van huiselijk geweld, er is namelijk sporadisch sprake van eerder huiselijk geweld.

De politiepraktijk

Tot slot willen we stilstaan bij een waarneming die we tijdens het onderzoek hebben gedaan. Deze heeft betrekking op de beeldvorming rondom dodelijk huiselijk geweld bij de politie. Het blijkt dat een aantal politieregio's het lastig vindt om tot een juiste definitie van dodelijk huiselijk geweld te komen. De vraag die tijdens het onderzoek geregeld naar voren kwam, was of het motief bij dodelijk huiselijk geweld ook van belang is." Hoe moeten we een zaak aanmerken waarbij dader en slachtoffer huisvrienden van elkaar zijn, maar een drugsruzie ten grondslag ligt aan de moord?" Daarnaast is een veel gehoorde opmerking dat politieregio's veel moord- en doodslagzaken geen "typisch huiselijk geweldzaken" vinden. Naar ons idee is er nog steeds discussie over wat wel en geen huiselijk geweld is. Uit onderhavig onderzoek blijkt dat dodelijk huiselijk geweld juist verschillende verschijningsvormen kan aannemen; het zijn niet altijd (ex-)partners die worden gedood. Ook worden in veel gevallen kinderen en overige familieleden omgebracht.

Daarnaast is het ons opgevallen dat bij een aantal zaken informatie over de achtergronden van dader en slachtoffer ontbreekt. Zodra een zaak rond is, wordt er geen aanvullende informatie meer verzameld. Dit is – gezien de kerntaken van de politie – begrijpelijk, maar voor het dossier van dodelijk huiselijk geweld juist wel van belang. De politie kan bijvoorbeeld bij verschillende maatschappelijke en psychiatrische instanties om extra achtergrondinformatie vragen. Om de kennisachterstand bij TGO-leiders (teamleiders van grootschalige rechercheonderzoeken) en rechercheurs te ondervangen, is deskundigheidsbevordering voor deze groep van belang. Des te meer omdat een op de drie moord en doodslagen in ons land wordt veroorzaakt door huiselijk geweld.

Geraadpleegde literatuur

Beke, B.M.W.A. en Bottenberg, M. (2003). *De vele gezichten van huiselijk geweld. Aard, omvang en achtergronden*. Amsterdam: SWP

Dijk, van, T., Flight, S., Oppenhuis, B. & Duesmann, B. (1997). *Huiselijk geweld – Aard, omvang en hulpverlening*. Den Haag: Ministerie van Justitie

Ferwerda, H. (2009). *Huiselijk geweld gemeten. Cijfers 2008*. Arnhem: Bureau Beke.

Ferwerda, H. (2008). *Huiselijk geweld gemeten. Cijfers 2007*. Arnhem: Bureau Beke.

Ferwerda, H. (2007). *Met de deur in huis. Omvang, aard, achtergrondkenmerken en aanpak van huiselijk geweld*. Arnhem/Dordrecht: Project Landelijk geweld en de politietaak.

Kruyer, F. (2006). 'Ouders liegen huilend'. *Blauw*, 2, 11, 28-30,

Leistra, G. (2008). *Moordverhalen. De Leidse Bic-penzaak, het drama achter de pindakaasmoord en 20 andere reconstructies*. Amsterdam: Elsevier

Nieuwbeerta, P & Leistra, G. (2007). *Dodelijk geweld. Moord en doodslag in Nederland*. Amsterdam: Balans

Nieuwbeerta, P. & Leistra, G. (2008). Moord en doodslag in Nederland. In: Stol en van Wijk (2008). *Inleiding criminaliteit en opsporing*. Den Haag: Boom Juridische Uitgevers

Nieuwenhuis, A. (2008). *Huiselijk geweld op het netvlies gebrand. Een onderzoek naar kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld*. Doctoraalscriptie master Criminologie. Amsterdam: Vrije Universiteit Amsterdam. Faculteit der rechtsgeleerdheid. Arnhem: Bureau Beke.

Nieuwenhuis, A. (2009). Jong gezien, oud gedaan? Aandacht voor kinderen als getuige. *Secondant*, 23, 5, 26-29.

Reinders, U.J.L., Das, C., Giannakopoulos, G.F. & Bruin de, K.H. (2006). De lijkschouw bij plotselinge dood. Onderzoek onder huisartsen naar vaardigheden en meningen over hun rol bij de lijkschouw. *Huisarts en Wetenschap*, 2, 68-71.

Smit, P.R. & Nieuwbeerta, P. (2007). *Moord en doodslag in Nederland, 1988 en 2002-2004*. Den Haag: WODC

Verheugt, A.J. (2007). *Moordouders – Kinderdoding in Nederland. Een klinisch en forensisch psychologische studie naar de persoon van de kinderdoder*. Assen: Koninklijke Van Gorcum

Vijfhuize, P.J. & Schuppers, K. (2008). *Huiselijk geweld herkend? Een onderzoek naar pogingen moord/doodslag in de regio Haaglanden in 2008*. Den Haag: Politieregio Haaglanden

Bijlage

Bijlage 1 – Lijst van respondenten

Dhr. N. van Dijk	Politie Limburg-Noord
Mevr. I. Franke	Politie Amsterdam-Amstelland
Dhr. E. Klein	Politie Groningen
Dhr. B.C.L. Lamberts	Politie Drenthe
Dhr. G. van Loenen	Politie Noord- en Oost-Gelderland
Mevr. N. van Doorn	Politie Amsterdam-Amstelland
Dhr. W.M. van Sligtenhorst	Politie Utrecht
Dhr. M.G.M. Verschuuren	Politie Brabant Zuid-Oost
Dhr. J.A.M.C. Wirken	Politie Midden en West Brabant
Dhr. T. Maijenburg	Politie Amsterdam-Amstelland
Dhr. H. Meijer	Politie Zuid-Holland-Zuid

Casus

De casus die hierna worden beschreven, zijn gebaseerd op werkelijke zaken van dodelijk huiselijk geweld uit 2006. Wel zijn vanwege de herkenbaarheid namen van verdachten, slachtoffers en getuigen gefingeerd.

Casus 1 – De oppas gaat door het lint

De zaak komt aan het rollen op het moment dat bij de politie een melding binnenkomt van een baby die met hersentrauma en blauwe plekken in het ziekenhuis is opgenomen. In het ziekenhuis treft de politie de moeder (Fatima) van het ernstige zieke kindje (Meriam) aan. Het kindje ligt in coma. Fatima was aan het werk en werd door de oppas (Amira) gebeld dat haar baby ernstig ziek was. Fatima verklaarde “ik heb een gezond kind bij Amira afgeleverd, en krijg het levenloos terug”. Het kindje is enkele dagen later, in het ziekenhuis, aan inwendig letsel overleden. De oppas was vanaf het begin van het opsporingsonderzoek de hoofdverdachte en na de dood van Meriam heeft zij een bekentenis afgelegd. Amira voelde zich schuldig en kon het feit niet meer voor zich houden.

Fatima en Amira kennen elkaar al acht jaar. De twee vrouwen zijn bevriend en wonen bij elkaar in de buurt in een Marokkaanse gemeenschap. Ze eten regelmatig bij elkaar en ze passen op elkaars kinderen. Op de dag van het incident had Amira de zorg voor haar eigen drie kinderen en had ze eigenlijk niet de gelegenheid om op de baby van haar vriendin te passen, maar ze liet zich toch overhalen. Ze kon het beroep dat Fatima op haar deed niet weerstaan. Fatima moest deze dag onverwacht werken en dit was van cruciaal belang, gezien de verblijfsvergunning van haar man. Haar man was die ochtend net naar Marokko vertrokken. Fatima zou de aankomende tijd ook vaker een beroep doen op Amira, want ze moest veel werken. Voor Amira verliep de ochtend stressvol: de baby werd onverwacht afgeleverd, Amira moest zelf naar Nederlandse les en had ook de zorg voor haar eigen kinderen. Amira is verslaafd aan wiet en gebruikt dit meerdere malen per dag. Door de drukke dag had zij de hele ochtend niet de mogelijkheid om te blowen. Door onthouding van het cannabisgebruik werd niet alleen de beschermende factor, het rustiger worden door de cannabis, weggenomen, maar werden juist de prikkelbaarheid en affectlabiliteit verhoogd.

Rond het middaguur moest Amira de baby voeden, maar Meriam werkte niet mee en weigerde de fles. De spanning liep hierdoor op. Toen Meriam niet ophield met huilen, escaleerde de situatie. Amira schudde Meriam hard door elkaar, sloeg haar en trok aan haar haar. Daarnaast heeft Amira de baby dubbelgevouwen en uiteindelijk heeft ze Meriam aan haar enkels heen en weer geslingerd. Daarbij raakte Meriam met haar hoofd de knieën van de oppas. Amira had op dat moment een woedeaanval en was alle controle kwijt. Op het moment dat de ogen van de baby begonnen te draaien en er schuim uit de mond van Meriam liep, kwam Amira bij zinnen. In paniek rent ze met het kind op haar arm naar de huisarts die in de buurt woont. De dokter levert Meriam op de eerste hulp af. Tijdens het incident waren twee van de drie kinderen van Amira thuis aanwezig. Zij waren volgens Amira vervelend en maakten ruzie met elkaar. Tijdens het incident waren de kinderen niet in dezelfde ruimte aanwezig, ze hebben hun moeder wel in paniek met de baby op haar arm zien wegrennen. Amira is ten tijde van delict 35 jaar en ongeveer 15 jaar in Nederland. Zij is geboren in Marokko en heeft daar een traumatische jeugd gehad: haar ouders zijn op jonge leeftijd gescheiden en zij is stelselmatig mishandeld (zowel geestelijk als seksueel) door familieleden. In haar jeugd is zij dus zelf slachtoffer van huiselijk geweld. Amira heeft tijdens haar jeugd geen onderwijs genoten en heeft veelal als hulp in de huishouding gewerkt. Op haar achttiende werd ze uitgehuwelijkt aan een Marokkaanse man in Nederland. Na negen jaar heeft ze een einde gemaakt aan het huwelijk en daarna heeft ze relaties gehad met verschillende

mannen. Dit waren voornamelijk mannen die haar mishandelden en een crimineel verleden hadden. Door haar tweede man komt Amira in aanraking met drugs. Amira heeft zelf drie kinderen, welke allemaal een andere vader hebben. De meeste vaders zijn uit beeld. De kinderen staan onder toezicht van een voogd van het Leger des Heils. Uit de Pro Justitia-rapportages komt naar voren dat bij Amira sprake is van een depressieve stoornis, een posttraumatische stress-stoornis (traumatische jeugd met veelvoudige mishandelingen), cannabisafhankelijkheid en cannabismisbruik. Daarnaast leidt zij aan een ernstige persoonlijkheidsstoornis in de vorm van een Borderlinestoornis met afhankelijke en theatrale trekken. Amira heeft meerdere antecedenten, voornamelijk vermogens- en geweldsdelicten. Ook heeft Amira eerder in detentie gezeten en heeft daar een suïcidepoging ondernomen. Ze was toen zwanger van haar derde kindje.

Voor zover bekend, heeft Amira haar eigen kinderen niet mishandeld, dit is tenminste niet uit de registratie van de politie te achterhalen. Amira verklaart wel dat zij haar kinderen soms een corrigerende tik geeft en regelmatig tegen haar kinderen schreeuwt. Bij sectie op Meriam worden oude bloedingen (in de buik) gevonden. De oppas verklaart hierover dat ze Meriam een keer eerder hardhandig in de box heeft gelegd. Volgens de politie kan hier niet met zekerheid gesproken worden van huiselijk geweld. Het blijft onduidelijk of er gesproken kan worden van herhaald slachtofferschap.

De moeder van Meriam is getrouwd, niet bekend bij politie en justitie en leeft volgens de regels van de Islam. Ze rookt niet en drinkt geen alcohol. Amira deed dit wel, maar de vrouwen accepteerden elkaars verschillende levenswijzen. Onderling zijn er geen strubbelingen. Het oppassen op elkaars kinderen legden de vrouwen elkaar enigszins op, maar dat ging over en weer.

Het Openbaar Ministerie eist wegens doodslag drie jaar gevangenisstraf en TBS. De uitspraak van de rechtbank luidt doodslag en veroordeelt de verdachte tot een gevangenisstraf van twee jaren en TBS met dwangverpleging. De drie kinderen van Amira zijn ondergebracht bij een pleeggezin.

Casus 2 – Dubbele vergiftiging

Op het moment dat de man van Cora in het ziekenhuis werd opgenomen, kwam de zaak aan het rollen. De man (Huub) vertoonde ziekteverschijnselen die niet pasten bij zijn algemene gezondheidsbeeld, de arts vertrouwde het niet. De arts had het vermoeden dat Huub was vergiftigd met bloedverdunners en heeft vervolgens de politie gewaarschuwd. Door het adequate optreden van de arts overleefde Huub de vergiftiging. Na het politieonderzoek bleek dat Cora haar man bloedverdunners toediende. Cora verklaarde dat ze haar eigen bloedverdunners door de yoghurt van haar man had gedaan. Dit deed ze zodat haar man een tijdje ziek zou worden. Cora had een zelfstandig leven en wilde graag haar eigen gang gaan. Ze verkeerde veel in horecagelegenheden en ging vaak dansen. Haar man vermoedde dat er meer gebeurde dan alleen dansen, maar wilde dit niet zien.

Cora wilde even rust en diende haar man bloedverdunners toe. Haar man werd hierdoor ziek en op deze manier kreeg ze haar rust. Ze wilde niet dat de man dood zou gaan, maar "alleen af en toe ziek" zou worden.

Tijdens het onderzoek werd duidelijk dat de moeder van Cora aan dezelfde symptomen als Huub was overleden. De moeder van Cora, genaamd Nel, had ook allerlei bloedingen waaraan zij overleed. Nel was een bejaarde vrouw van ongeveer 85 jaar en had gezondheidsklachten. Ze was bij de huisarts in beeld en er is nooit een verband gelegd met een mogelijke vergiftiging. De artsen dachten dat zij aan ouderdom was overleden, in ieder geval een natuurlijke doodsoorzaak. Maar de jongste dochter van Cora kreeg argwaan over de gehele situatie. Uiteindelijk is Nel opgegraven en alsnog onderzocht. Nel lag al drie maanden begraven. Door het Nederlands Forensisch Instituut is naderhand vastgesteld dat Nel ook een hoge dosis van de bloedverdunners in haar bloed had. Cora heeft uiteindelijk verklaard haar moeder gedurende een aantal weken bloedverdunners te hebben toegediend, welke Nel uiteindelijk fataal werden.

Huub en Cora zijn 32 jaar getrouwd en vanaf hun huwelijk wonen ze in bij de ouders van Cora. De vader van Cora overlijdt tien jaar later. Met haar moeder heeft Cora altijd al een haat-liefdeverhouding gehad. Het ene moment hebben ze slaande ruzie en een half uur later konden ze al weer koffie drinken, maar het liep nooit echt uit de hand. Bij de politie staan de vrouwen niet geregistreerd in verband met huiselijk geweld. Cora was zelf achttien jaar toen ze moeder werd. Maar eigenlijk heeft ze de moederrol nooit vervuld, Nel heeft de twee kinderen van Cora opgevoed. Nel heeft zich in ieder geval behoorlijk met de opvoeding bemoeid en had heel veel invloed in het gezinsleven. Nel hield in de gaten wat er gebeurde, wie er over de vloer kwam en wanneer Cora thuis was. De keren dat Cora aan haar moeder kon ontsnappen, ging ze de hort op. Cora heeft ervaren dat ze geen enkele vrijheid kreeg van haar moeder. Ze had een vrij strenge, kerkelijke opvoeding genoten en wilde onder het juk van moeder vandaan, ze wilde meer uit het leven halen. Cora verklaarde dat haar moeder "nu wel oud genoeg was" en heeft daarom haar moeder bloedverdunners toegediend. Als rode draad voor het handelen van Cora komt naar voren dat ze rust wilde. Zij wilde ongestoord haar gang kunnen gaan, niet in de weg gezeten door haar moeder of haar man. Cora verklaart dat ze haar leven lang gekleineerd werd door haar moeder. "Altijd dat gezeur van haar, ik wou niets liever dan dat ze dood was. Ik had het met haar gehad."

Op het moment van het delict is Cora 53 jaar oud. Haar twee kinderen zijn al lang uit huis

en hebben hun eigen leven opgebouwd. Uit de Pro Justitia-rapportage blijkt dat Cora lijdt aan een gebrekkige ontwikkeling der geestvermogens in de vorm van een ernstige persoonlijkheidsstoornis (Borderline en theatrale trekken). Ze heeft een laag IQ van 80-90 en daarnaast is er sprake van een gokverslaving. Ze komt op gedragsdeskundigen over als een onzekere doch ook kille, dominante en manipulatieve vrouw. Cora was geen notoire drinker, ook gebuikte ze geen drugs. Volgens de politie was het een normaal gezin. Cora is niet bekend bij politie en justitie: ze heeft geen antecedenten. Ook is Cora onbekend bij overige ketenpartners. Ze is wel bekend bij de huisarts en ze heeft een intakegesprek gehad bij een psycholoog. Dit ging over de relatie met haar moeder, maar hier is verder geen gevolg aan gegeven. Cora heeft dit traject niet doorgezet.

Achteraf blijkt dat Cora al eerder heeft geprobeerd om haar moeder te vergiften. Ongeveer tien jaar eerder gaf ze haar moeder met opzet grote hoeveelheden medicijnen. Nel werd hier ziek van en toen is Cora verder gaan experimenteren. Dit met slaaptabletten en hoofdpijntabletten zodat Nel langer sliep en Cora 'minder last van haar had'. De betrokkenheid van Cora kwam uit, maar Nel weigerde aangifte te doen: Cora was Nel's enige dochter. Ook was de dochter van Cora op de hoogte van het feit, maar mocht er van oma en moeder niet over praten.

Nel was, net als Cora, een bazige vrouw. Voor de rest is er niet veel informatie voorhanden over Nel. Huub is, volgens de politie, een goede en hardwerkende man. Hij had het dominante gedrag van zijn vrouw geaccepteerd. De relatie tussen Huub en zijn kinderen was goed. Van de gokverslaving van Cora wist hij niets was, wel blijft hij met de schulden zitten. De rechtbank veroordeelt Cora voor moord en legt twaalf jaar gevangenisstraf en TBS met dwangverpleging op. In hoger beroep komt het gerechtshof niet toe aan de oplegging van de maatregel TBS met dwangverpleging. Het gerechtshof heeft onvoldoende vertrouwen in een succesvolle behandeling en Cora wordt veroordeeld voor twintig jaar gevangenisstraf.

Casus 3 – De overbezorgde ex-vriend

De zaak speelt zich af tussen twee ex-partners, genaamd Sylvia en Henk. Ruim een jaar geleden heeft Sylvia de relatie met Henk beëindigd. Ze was zijn bemoeizuchtige gedrag zat. Toch blijven ze elkaar wel af en toe zien. Henk houdt contact met haar, omdat hij zich zorgen maakt om Sylvia en haar kinderen. Sylvia is namelijk verslaafd aan drugs en Henk wil haar helpen om van haar verslaving af te komen. Sylvia zoekt op haar beurt Henk op als ze weer geld nodig heeft om drugs te kopen. Sylvia is een goeduitziende vrouw en heeft er geen moeite mee om een nieuwe relatie aan te gaan. Ze heeft na de relatie met Henk dan ook meerdere, kortstondige relaties. Relaties zijn voor Sylvia hoofdzakelijk functioneel; voor het verkrijgen van huisvesting en geld. Door de relatie met Sylvia raakte Henk aan lager wal. Tijdens de relatie is hij onder meer zijn huis kwijt geraakt. Het geld dat hij verdiende, ging op aan verdovende middelen. Toch hield hij veel van Sylvia en doet dat nog steeds.

De laatste maanden voor het incident gaat het steeds slechter met Henk. De dag voor het incident krijgt hij ontslag: hij kwam vaak niet opdagen en voor zijn baas was de maat vol. Sylvia is op haar beurt het bemoeizuchtige gedrag van Henk zat en heeft zich voorgenomen om zich niets meer van hem aan te trekken. Op de bewuste dag ontmoeten Sylvia en Henk elkaar op het station. Henk wil dat Sylvia met hem meegaat naar het maatschappelijk werk om hulp voor Sylvia in te schakelen. Ze weigert omdat ze geen hulp wil en al helemaal niet van Henk. Ze krijgen ruzie op het station, tot Sylvia in een vertrekkende trein stapt. Henk is kwaad en erg gekwetst omdat Sylvia zijn hulp niet wil accepteren. Hij reist haar achterna en op het volgende station steekt Henk Sylvia neer. Ook nadat ze in elkaar gezakt en op de grond ligt, blijft Henk op haar insteken. Henk handelt in een waas van blinde woede en is onder invloed van alcohol.

Hoewel Henk obsessief met Sylvia bezig is, staat hij niet bekend als een agressieve man. Hij gebruikt sporadisch drugs. Uit een rapport van de psychiaters en psychologen die Henk in aanloop naar de rechtszitting hebben onderzocht, staat dat Henk al geruime tijd depressief is. Daarbij vertoont hij narcistische trekken, hoewel er geen sprake is van een persoonlijkheidsstoornis, aldus een psychiater.

Jaren geleden had Henk een eenmanszaak in ijzerwaren, maar hij is failliet gegaan. Daarna is hij bij defensie gaan werken, waar hij tot een dag voor het incident werkte. Ook Sylvia heeft ooit een eigen zaak gehad, een nagelstudio, maar ook die is failliet gegaan. Sindsdien ging het bergafwaarts, ze raakte aan de drugs en heeft veel relaties met mannen uit het drugsmilieu. Ze heeft twee kinderen van verschillende mannen. Het oudste kind woont bij de vader en het jongste kind wordt door de moeder van Sylvia opgevoed. Sylvia was al jarenlang verslaafd en daarnaast dealde ze. Voor de politie was Sylvia dan ook een bekende; ze verkeerde altijd in kringen waar veel gedeald werd en heeft meerdere malen vastgezeten vanwege drugsdelicten.

Niet eerder is een ruzie tussen Henk en Sylvia zo uit de hand gelopen. Slechts een keer eerder is het met Henk tot een hevige ruzie gekomen waarbij de politie betrokken is geweest. Op dit incident na, waren er geen meldingen of aangiften bij de politie van huiselijk geweld tussen hen. De politie heeft echter wel vaker bemiddeld tussen Sylvia en eerdere partners. Sylvia is door meerdere ex-partners mishandeld. Dit ging soms zo ver dat ze met een honkbalknuppel is geslagen of sigarettenpeuken op haar lichaam zijn uitgedrukt. Een van haar

kinderen is hier meerdere malen getuige van geweest en zelf ook een keer slachtoffer geworden. De kinderen waren geen getuige van het fatale incident.

Sylvia was in beeld bij diverse instanties. Naast de politie had ze contact met maatschappelijk werk, jeugdzorg en een gezinscoach. In het verleden heeft Sylvia in een kliniek gezeten voor de behandeling van haar drugsverslaving. Ze bleef verkeren in de drugswereld en viel steeds terug in haar verslaving. Sylvia heeft antecedenten.

De rechtbank heeft Henk veroordeeld tot een gevangenisstraf van acht jaar wegens moord. Henk gaat in hoger beroep. Het gerechtshof vindt dat niet bewezen kon worden dat Henk met voorbedachten rade heeft gehandeld en veroordeelt Henk tot een gevangenisstraf van zeven jaar wegens doodslag. Daarnaast moet Henk een schadevergoeding van 3200 euro betalen aan de nabestaanden van Sylvia.

Casus 4 – Dodelijke jaloezie

Het geweldsincident speelt zich af tussen Leroy en Sarissa. Het stel leert elkaar kennen op een feestje. Ze hebben een zeer verschillende leefstijl maar ze krijgen toch een relatie. Leroy is een harddrugsverslaafde die weinig relaties heeft gehad. Sarissa is meerdere malen getrouwd geweest, heeft drie kinderen en is financieel onafhankelijk. Ze worden verliefd op elkaar en na een aantal maanden trekt Leroy bij Sarissa en haar dochter in. Hij had problemen in zijn vorige woonplaats en is daarom vertrokken naar de andere kant van het land. Met de relatie tussen Leroy en Sarissa gaat het daarna bergafwaarts; ze hebben vaak ruzie waarbij over en weer klappen worden uitgedeeld. Beide partners zijn vaak jaloers en dat is ook de oorzaak van veel ruzies. Een maand voor het dodelijke incidenten bekent Sarissa dat ze op vakantie vreemd is gegaan met een andere man. Leroy kan dit niet verwerken. Hij schaamt zich voor zichzelf en zijn familie en verklaart dat "hij achter zijn rug om sneaky wordt uitgelachen door iedereen".

Op de bewuste dag hebben Leroy en Sarissa flinke ruzie met elkaar. De avond ervoor is er al onenigheid, maar de volgende ochtend laait de ruzie opnieuw op. Sarissa vindt dat Leroy te veel naar andere vrouwen kijkt. Hij moet keuzes maken: of stoppen met het kijken naar andere vrouwen of Sarissa maakt een einde aan de relatie. Ook wil Sarissa dat Leroy een eigen woning gaat zoeken. Tegelijkertijd is ze bang dat het snel slechter met Leroy zal gaan wanneer zij hem in de steek laat. Beide partners blijven boos en schelden elkaar uit; de ruzie escaleert. Op een gegeven moment dreigt Leroy Sarissa te vermoorden. Sarissa daagt hem uit en Leroy voegt de daad bij het woord. Hij bindt een kabel om haar hals en verstikt haar. Voordat Leroy vertrekt, bindt hij eerst nog de kabel vast aan het bed.

De dochter van Sarissa, die nog thuis woont, treft haar moeder 's middags in bed aan. Sarissa ligt nog onder het dekbed en reageert niet op haar dochter. Ook niet nadat haar dochter heeft geprobeerd Sarissa wakker te schudden. Dan merkt de dochter dat haar moeder dood is en ziet de kabel om haar nek. Ze raakt in paniek en vlucht naar de burens, van waaruit de politie wordt gealarmeerd. Tegelijkertijd belt Leroy verschillende vrienden en verklaart dat hij Sarissa heeft vermoord. De politie kan hem daarna snel oppakken.

Bij het plegen van het delict is Leroy 42 jaar oud, hij komt uit Zuid-Amerika, maar is al geruime tijd in Nederland. Leroy heeft in verschillende plaatsen in Nederland gewoond, is nooit getrouwd geweest en heeft geen kinderen. Hij heeft geen bron van inkomen (werk of uitkering) en is afhankelijk van anderen. Sarissa voorzorg tijdens hun relatie in zijn onderhoud. Leroy is analfabeet: hij kan niet lezen en schrijven, hij schaamt zich hiervoor. Volgens de gedragsdeskundigen is er bij de man sprake van zwakbegaafdheid en een persoonlijkheidsstoornis met passief-agressieve, afhankelijke en kinderlijke onrijpe kenmerken. Leroy heeft een legio aan antecedenten op zijn naam staan, hoofdzakelijk voor vermogensdelicten, eenvoudige mishandeling en opiumgerelateerde delicten. Leroy staat bekend als harddrugsverslaafde, maar ten tijde van de relatie met Sarissa is het gebruik van verdovende middelen minimaal of zelfs niet aanwezig.

Sarissa is 40 jaar geworden en komt net als Leroy uit Zuid-Amerika. Ze is twee keer getrouwd geweest. Door haar eerste man werd Sarissa mishandeld; het was een gewelddadige relatie. Ze heeft drie kinderen uit twee verschillende relaties. De oudste dochter woont op zichzelf en haar zoon woont bij zijn vader. De jongste dochter was ten tijde van het delict 15 jaar oud

en woonde nog thuis bij haar moeder. Sarissa had een baan en was niet bekend bij de politie of justitie. Sarissa was wel in beeld bij het maatschappelijk werk. Uit verschillende verklaringen blijkt dat Sarissa voodoo toepaste. Zo heeft ze bijvoorbeeld (ongesteldheids)bloed in het drinken van Leroy gedaan, in de veronderstelling dat hij dan nooit vreemd zou gaan.

De jongste dochter van Sarissa was niet daadwerkelijk bij het incident aanwezig, zij was toen op school. Zij is wel degene geweest die haar moeder dood heeft aangetroffen. De jongste dochter is daarnaast ook vaker getuige geweest van huiselijk geweld tussen Leroy en Sarissa. Ondanks dat de dodelijke ruzie tussen Leroy en Sarissa geen op zichzelf staand incident was, is hiervan nooit melding gedaan bij de politie. Het waren vaak kleine geweldsincidenten, een handgemeen: het slaan met vlakke hand en duwen.

De politie en hulpverlenende instanties hebben het incident niet zien aankomen. Er zijn namelijk geen meldingen of tekenen geweest waarmee ze iets konden doen. Door de rechtbank is Leroy veroordeeld voor doodslag. Hij heeft TBS (onder dwangverpleging) opgelegd gekregen en is niet in hoger beroep gegaan.

Casus 5 – Onverwerkte teleurstellingen

Na een ruzie met een oud-huisgenoot gaat Bianca bij Frits en zijn moeder wonen. Voor haar is dit vooral een oplossing voor haar huisvestingsprobleem en ze beschouwt het niet echt als een relatie. Frits daarentegen ziet het samenwonen als de start van hun relatie en is dan ook erg teleurgesteld dat Bianca dat niet zo ziet. Helemaal als blijkt dat zij ook tegen de buitenwereld zegt dat zij geen relatie hebben. Voor Frits is het zijn eerste relatie. In het begin van de relatie claimt Frits Bianca erg. Al snel ontstaat er onenigheid tussen de twee. Een week of zes later strandt de relatie.

Na het beëindigen van de relatie gaat Frits op zichzelf wonen. Frits en Bianca hebben zo nu en dan nog wel contact. Na ruim een half jaar spreken ze elkaar weer steeds vaker en de laatste twee maanden komt Bianca regelmatig bij Frits logeren.

Hoewel op dat moment er geen sprake is van een relatie, slapen ze wel vaak bij elkaar. Een paar weken voor het incident komt Frits erachter dat Bianca een verhouding heeft met een andere man. Hij kan dit slecht verkroppen en het gaat zichtbaar slechter met Frits.

De avond voor het incident zitten Bianca en Frits samen in de kroeg. Tegen twee uur 's nachts gaan ze naar zijn huis. De volgende ochtend in bed confronteert Frits Bianca met het feit dat hij denkt dat zij een relatie heeft met een andere man. De gemoederen raken oververhit en de ruzie escaleert. Opeens dreigt Bianca met een mes, dat Frits onder zijn bed heeft liggen en steekt Frits in zijn hand. Vervolgens trekt Frits het mes uit haar handen en steekt Bianca in haar hals. Er ontstaat een gevecht waarbij beiden elkaar enkele keren steken. Op een gegeven moment heeft Frits het mes weer in handen, terwijl Bianca hem van zich af probeert te slaan en te schoppen. Met een waas voor zijn ogen blijft Frits op haar insteken. "Niet om haar te doden, maar om haar van zich af te houden," zoals hij later verklaart.

Als Frits weer bij zinnen komt en beseft wat er gebeurd is, belt hij zelf de politie om te vertellen dat hij iemand vermoord heeft. Ten tijde van het incident was er geen alcohol of drugs in het spel.

Zowel Frits als Bianca is bekend bij de hulpverlening. Tijdens een groepsactiviteit hebben ze elkaar leren kennen. Frits is autistisch en Bianca heeft een Borderlinestoornis waarvoor ze ooit opgenomen is geweest. Op dit moment is ze bij de GGZ in behandeling. Naast de stoornis heeft ze vlak voor haar overlijden ook problemen met haar nieuwe vriend. Deze mishandelt haar en voor haar eigen veiligheid brengt ze enkele dagen op de crisisopvang door. Frits staat steeds voor haar klaar, vangt haar geregeld op en Bianca mag bij hem blijven slapen. De hulpverlening was op de hoogte van de relatie en de ruzies en spanningen die dit met zich meebracht

Frits woont sinds een jaar op zichzelf. Tot zijn 34ste heeft hij bij zijn moeder gewoond en hij beschouwt haar als zijn beste vriendin. Bianca daarentegen was al meer dan tien jaar getrouwd toen ze Frits leerde kennen. Mede door de buitenechtelijke relatie met Frits heeft haar ex-man de scheiding doorgezet. Samen hebben zij twee kinderen die beiden ouder dan zestien jaar zijn. Met haar ex-man had Bianca na de scheiding nog weinig contact.

Bianca heeft in het jaar na de scheiding tientallen nieuwe relaties gehad. Door haar stoornis, was Bianca soms erg angstig en kon ze niet alleen zijn.

De stoornis was ook de reden waarom ze uit de ouderlijke macht gezet is en de kinderen aan de vader toegewezen zijn. Het contact met de kinderen was de laatste maanden voor haar

dood weer goed en de kinderen kwamen met enige regelmaat naar Bianca toe.

Bianca heeft zich enkele jaren in het drugsmilieu begeven en heeft antecedenten. Veel van haar vrienden gebruiken drugs, hebben een verleden in de prostitutie of worden regelmatig mishandeld. De laatste jaren ging het echter redelijk goed met Bianca. Ze rookte af en toe wiet, om rustig te worden.

Frits is nooit eerder met de politie in aanraking gekomen. Volgens de rechtbank heeft de man diverse grote teleurstellingen in deze verhouding niet kunnen verkroppen. De rechtbank veroordeelt Frits tot zeven jaar en TBS met dwangverpleging. Hij gaat in hoger beroep, omdat hij geen TBS wil. In hoger beroep wordt hij vervolgens veroordeeld voor doodslag en krijgt tien jaar gevangenisstraf. Daarnaast moet hij de nabestaanden een schadevergoeding betalen van ruim 5.000 euro.

Casus 6 – Agressie door karakterverandering

In een woning schiet de 81-jarige Elbert zijn 80-jarige vrouw (Aagje) dood en pleegt daarna zelfmoord. Ruim een jaar voor het incident komt er een melding over dit bejaarde stel binnen bij de politie. De familie van het bejaarde stel doet melding van mishandeling. Aagje wordt regelmatig mishandeld door haar man. De mishandelingen lopen uiteen van schreeuwen tot aan het bont en blauw schoppen van Aagje. Van de mishandelingen wordt geen aangifte gedaan; Aagje en de familie willen dit Elbert niet aandoen. Elbert leidt namelijk aan beginnende dementie en heeft zo nu en dan last van psychosen. Volgens de politie komt Elbert erg gespannen over. Hij heeft waanideeën, hij denkt dat zijn vrouw regelmatig vreemd gaat. Elbert is uiteindelijk door de huisarts voor behandeling aangemeld bij de geestelijke gezondheidszorg. Hij is meerdere malen uitgenodigd voor een intake, maar is nooit verschenen. Hij onttrekt zich aan de gesprekken. De instelling heeft hierover contact gehad met de politie en gemeld dat hij een groot gevaar vormt voor zichzelf en zijn omgeving. In deze periode heeft Aagje ook ondergedoken gezeten bij familie.

Ruim twee maanden voor het dodelijke incident is er een inbewaringstelling (IBS) voor Elbert afgegeven. Dit omdat de bedreigingen en de psychosen steeds heftiger werden. Het doel van een IBS is het herstellen van de openbare orde, die verstoord is doordat iemand vanwege een vermoedelijke geestesstoornis een onmiddellijk dreigend gevaar vormt voor zichzelf, anderen of goederen. Nadat de IBS is afgegeven, heeft Elbert de benen genomen en is gevlucht naar het buitenland. Maar Elbert blijft zijn vrouw telefonisch bedreigen. Aagje is in hun huis blijven wonen en heeft uit voorzorg andere sloten op de deur gezet.

Op de bewuste dag komt Elbert zijn vrouw thuis opzoeken. Elbert is via een trap (die hij had meegenomen) op de patio geklommen. Via de openstaande schuifpui is Elbert naar binnen gegaan en heeft Aagje in koelen bloede neergeschoten. Daarna pleegt Elbert zelfmoord. Elbert had waarschijnlijk weer last van een psychose.

Het bejaarde echtpaar woonde nog volledig zelfstandig en had geen kinderen. Volgens de politie zag het huis er verzorgd uit. Beiden hebben een Nederlandse etniciteit. De achtergrond van Aagje blijft onduidelijk. Aangezien de zaak snel rond was, is hier verder geen onderzoek naar gedaan. Elbert heeft zijn leven lang bij de politie gewerkt. Zowel de dader als het slachtoffer komt niet voor in de systemen van de politie in verband met andere strafbare feiten. De man heeft wel een keer een ongeluk veroorzaakt, maar niet duidelijk was waardoor. Dit werd toen geweten aan beginnende dementie. Zowel Aagje als Elbert had veel contact met de familie. De familie was wel angstig, maar dit hadden ze niet zien aankomen. De samenwerking tussen de politie en de geestelijke gezondheidsdienst was goed, ze hielden elkaar op de hoogte. Volgens de politie heeft het wel lang geduurd voordat Elbert werd doorverwezen naar verdere psychiatrische hulpverlening.

Casus 7 – Kindermoord tijdens weekendverlof

Sylma is een psychiatrische patiënt die doordeweeks wordt behandeld in een psychiatrische instelling, ze lijdt aan verschillende stoornissen. In het weekend mag Sylma naar huis; ze heeft weekendverlof. Meestal brengt Sylma de weekenden samen met haar zoontje (Rafat) door. Rafat woont in een pleeggezin en in het weekend logeert hij bij zijn moeder. De vader van Rafat is niet in beeld. De bezoekenregeling lijkt te werken, totdat Rafat op zondagavond niet meer bij het pleeggezin wordt afgeleverd. Sylma is in dat weekend in een psychose geraakt en heeft haar zoontje gewurgd.

Sylma krijgt op jonge leeftijd een relatie met Gul, maar het is geen gelijkwaardige relatie; ze wordt door haar man mishandeld. Als Sylma twintig jaar is, raakt ze in verwachting, maar de mishandelingen stoppen niet. Ook niet nadat Rafat geboren is. Voor haar eigen veiligheid en die van haar zoontje vlucht Sylma naar een blijf-van-mijn-lijfhuis. Sindsdien houdt jeugdzorg een vinger aan de pols. Het gaat op en af met moeder en zoon. Sinds 2005 komt Sylma weer geregeld in beeld bij psychiatrische instellingen. Ze heeft contact met de GGZ; daarmee heeft ze de afspraak dat ze time-outs kan krijgen op het moment dat zij zich niet goed voelt. Rafat wordt dan door verschillende pleeggezinnen opgevangen. Een jaar later wordt Rafat uit huis geplaatst omdat de situatie te gevaarlijk wordt. Zo heeft Sylma haar zoon een keer ontvoerd naar Turkije en probeert ze meerdere malen zelfmoord te plegen. Voor het welzijn van moeder en kind wordt het contact tussen beiden tijdelijk verbroken, Rafat krijgt een geheimplaatsing. Maar het contact tussen moeder en zoon wordt daarna langzaam weer opgebouwd. Op een gegeven moment mag Rafat ook weer met zijn moeder mee naar huis. Maar veel beter lijkt het niet met Sylma te gaan: ze wordt doordeweeks (nog steeds) behandeld in een psychiatrische instelling.

In het bewuste weekend komt Sylma haar zoontje bij de pleegouders ophalen. De pleegouders maken zich zorgen om het welzijn van Rafat en hebben dit ook aangegeven bij Bureau Jeugdzorg. De rechter heeft de bezoekenregeling toegezegd, dus de pleegouders moeten Rafat, ondanks hun zorgen, aan Sylma meegeven. Jeugdzorg is er wel mee bezig om Rafat volledig uit huis te plaatsen, maar deze procedure loopt. Sylma is hiervan op de hoogte. In dit weekend belt Sylma een paar keer anoniem met de crisisdienst van de GGZ-instelling. Omdat zij haar naam niet geven wil, geeft de crisisdienst aan de politie te zullen bellen. Op dat moment lijkt zij in een psychose terecht te komen. In deze psychose wurgt zij haar zoontje. "Hij is beter af in de hemel." Na het incident is Sylma naar het politiebureau gegaan, waar zij vertelt wat er gebeurd is.

Hoewel Sylma nog geen dertig jaar is, heeft ze al een tragische levensgeschiedenis. Ze is in Nederland geboren en heeft Turkse ouders. Vanaf haar twaalfde gaat het bergafwaarts. Ze is de oudste van een aantal kinderen en moet van jongs af aan de moederrol op zich nemen; ze moet de huishouding runnen en voor haar broertjes en zusjes zorgen. Daarnaast wordt zij door haar ouders stelselmatig mishandeld. Daarbij gaat het zowel om psychisch als fysiek geweld. Daarnaast is Sylma in haar jeugd seksueel misbruikt door een familielid. Vanaf haar veertiende komt Sylma in een pleeggezin, dit omdat ze in opstand komt tegen haar ouders. Vervolgens heeft ze in verschillende pleeggezinnen, psychiatrische inrichtingen en instellingen gewoond. In deze periode wordt de Borderline persoonlijkheidsstoornis bij Sylma geconstateerd. Ze trouwt op jonge leeftijd met een man die haar stelselmatig mishandelt.

Rafat was Sylma's enige kind. De relatie tussen moeder en zoon was goed; op haar eigen manier probeerde Sylma een goede moeder te zijn. Volgens de politie was zij goed voor haar zoontje, maar niet in staat om hem op te voeden. Er lijkt geen sprake te zijn van eerdere fysieke mishandeling van Rafat. Sylma komt niet voor in de systemen van de politie in verband met strafbare feiten, maar wel voor overlastmeldingen. Deze overlastmeldingen zijn een gevolg van haar psychiatrische stoornis.

De vader van het Rafat is bij de politie niet goed in beeld. Tijdens het dodelijk incident verbleef hij in Turkije. Het is een traditionele man die zich niet met de opvoeding van zijn zoontje bemoeit.

Er waren veel ketenpartners betrokken in het gezin namelijk; politie, Bureau Jeugdzorg, huisarts, GGZ, psychiatrische instellingen, pleegzorg en de zorginstelling waar Rafat verbleef. Bij de politie is weinig bekend over de onderlinge samenwerking.

De rechtbank veroordeelt Sylma voor doodslag. Het kan niet bewezen worden dat Sylma heeft gehandeld na kalm beraad en rustig overleg. Ze krijgt tien jaar gevangenisstraf en TBS met dwangverpleging. Ze is niet in beroep gegaan tegen het vonnis en zit momenteel nog vast.

Casus 8 – Fatale scheiding

De dader (Johan) heeft zijn vrouw (Mi) tien jaar geleden, tijdens een zakenreis, in Azië leren kennen. Al vrij snel wordt Mi zwanger van Johan. In eerste instantie blijft Mi in Azië wonen maar een paar jaar later komt zij samen met haar twee kinderen naar Nederland. Mi heeft ook een kind van een andere man. Johan en Mi trouwen en gaan samenwonen. Samen krijgen ze nog een kind. Niet alleen Mi, maar ook Johan is hiervoor getrouwd geweest. In het begin was het een goed huwelijk tussen het stel, maar na een aantal jaren ontstaan er problemen. Er is sprake van een soort haat-liefdeverhouding, waarin door Johan (en soms ook Mi) niet wordt geschroomd geweld te gebruiken. Wanneer Johan ziek wordt, verslechtert de situatie. Hij mishandelt zijn vrouw soms zonder duidelijke aanleiding. De mishandelingen duren voort en Mi heeft deze periode in een blijf-van-mijn-lijfhuis gezeten, maar ze gaat uiteindelijk terug naar haar man. Johan belooft beterschap. De verbeteringen lijken niet te komen, want een paar jaar later wil Mi toch scheiden. Dit geeft zij ongeveer drie maanden voor het dodelijke incident te kennen. Uiteindelijk heeft Mi na een aantal gesprekken met maatschappelijk werk besloten om van haar man te scheiden. Mi heeft een paar jaar hiervoor al eens hulp gezocht bij vluchtelingenwerk, maar dat traject is op niets uitgelopen. Met behulp van het maatschappelijk werk neemt ze deze keer een advocaat in de arm. Mi doet dan voor het eerst aangifte van mishandeling; deze melding komt drie maanden voor het dodelijke incident bij de politie binnen. De tweede melding is de moordzaak. Het is gezin is dus een korte tijd in beeld bij de politie. Maar dat wil niet zeggen dat er voorheen geen problemen waren. Een aantal jaren was er al sprake van huwelijksproblemen en huiselijk geweld, maar Mi heeft hier nooit aangifte van gedaan. Johan gaat na de breuk bij zijn ouders wonen, maar dat laat niet onverlet dat er tussen Johan en Mi problemen ontstaan. In een periode van drie maanden loopt de spanning steeds hoger op.

Op de bewuste middag komt Johan verhaal halen bij Mi. Na een woordenwisseling slaan bij Johan de stoppen door. Johan ontsteekt in woede, pakt twee messen uit de keukenla en achtervolgt zijn ex-partner tot in de tuin. Daar steekt Johan haar tientallen keren in lichaam en keel. Mi overlijdt vrijwel direct. Er was sprake van een uitbarsting van opgekropte frustraties en ergernissen. Er is, zowel bij Johan als Mi, geen sprake van alcohol- of drugsgebruik. De kinderen zijn tijdens dit incident thuis aanwezig, maar zien niet hoe hun vader hun moeder met messteken om het leven brengt. Het incident speelt zich af in de tuin en de kinderen zaten binnen, waar de gordijnen nog dicht zaten. De kinderen hebben hun moeder wel horen gillen totdat het stil werd. Na de steekpartij wordt de verdachte weer rustig en komt tot bezinning. Hij belt de politie en houdt zijn kinderen weg van hun neergestoken moeder. De verdachte bekennt zijn daad meteen.

Johan heeft geen antecedenten, hij staat niet geregistreerd in de systemen van de politie. En uit de Justitiële Documentatie blijkt dat hij ook niet eerder met justitie in aanraking is geweest. Door de gedragsdeskundigen is er na aanleiding van deze zaak een Pro-Justitia-rapportage opgesteld en daaruit blijkt dat Johan een beperkt invoelend vermogen heeft, zijn denken is rond hemzelf gecentreerd en hij heeft rigide ideeën. Dit beeld is passend bij een persoonlijkheidsstoornis met narcistische en dwangmatige trekken.

Johan was heel zorgzaam naar de kinderen, er was geen sprake van mishandeling van de kinderen. Ook niet naar het oudste kind, dat een andere biologische vader heeft. De kin-

deren stuurden voor het dodelijke incident aan op co-ouderschap. De kinderen staan nu definitief onder voogdij van de ouders van de Johan.

Mi is tien jaar geleden vanuit Azië naar Nederland verhuisd. Mi was vaak op zichzelf aangewezen, Johan was namelijk regelmatig voor zijn werk weg van huis. Mi had geen familie hier, alleen maar één Aziatische vriendin. Ze was sociaal geïsoleerd. Van haar man moest ze zorgen voor het huishouden en de kinderen. Voor de rest werd ze kort gehouden en zat ze gevangen; hij verbood haar om een sociaal leven te hebben. Mi sprak volgens de buurman gebrekkig Nederlands.

Johan wordt uiteindelijk door de rechtbank veroordeeld voor doodslag. Het is nooit bewezen dat hij op de bewuste avond met een vooropgezet plan naar het huis van zijn ex-partner is gegaan. Johan krijgt gevangenisstraf voor de duur van 6 jaar en TBS met dwangverpleging opgelegd.

Casus 9 – Noodlottige bescherming

Jody en Jessica hebben ongeveer twee jaar een relatie. Op het moment dat zij elkaar leren kennen, woont Jessica met haar zevenjarige dochter, die zij uit een eerdere relatie heeft, bij haar ouders. Al snel blijkt Jessica zwanger te zijn van Jody en hij trekt bij Jessica en haar ouders in. Ze wonen daar een tijdje en dat gaat eigenlijk best goed. Na de geboorte van Lisa besluiten Jody en Jessica te verhuizen naar een eigen woning. Het oudste kind van Jessica blijft bij Jessica's ouders wonen. Jessica heeft over beide kinderen het ouderlijk gezag. Beide vaders hebben hun kind nooit erkend. Met de relatie tussen Jody en Jessica gaat het op en neer, maar heel soepel is het nooit verlopen. Ze hebben veel ruzies, maar er is niets bekend over geweld. De ruzies gaan onder meer over het, in Jody's ogen onverantwoordelijke, gedrag van Jessica en de zorg voor Lisa; Jessica bluft veel en gaat regelmatig stappen met vriendinnen en brengt Lisa dan naar haar ouders.

Twee weken voor het incident eindigt de relatie. Wie en wat verantwoordelijk is voor de breuk is niet bekend. Jessica gaat terug naar haar ouders en neemt Lisa mee. Hoewel Jody dit niet leuk vindt, stemt hij ermee in, omdat Jessica nog borstvoeding geeft. Bovendien heeft hij geen wettig gezag over Lisa. Jody en Jessica hebben in deze periode nog wel telefonisch contact. Na twee weken belt Jody met de mededeling dat hij naar Jessica en haar ouders toekomt, omdat hij hun dochttertje wil zien. Jessica wil niet afspreken, omdat ze al een andere afspraak heeft. Toch ontmoeten ze elkaar die avond op het station. Jessica heeft Lisa niet meegenomen. Wel wordt ze vergezeld door haar ex-partner. Jody is boos op Jessica, bedreigt haar en deelt enkele klappen uit. De ruzie loopt zo uit de hand dat de politie is gaan kijken. De politie heeft toen niet ingegrepen. Later laat Jody per sms weten dat hij Lisa zal komen ophalen. Jessica gaat later die avond bij een vriendin langs. Lisa laat ze bij opa en oma achter.

Na middernacht gaat Jody naar de woning van de ouders van Jessica om Lisa op te eisen. Hij gooit een ruit van de achterdeur in en verschaft zichzelf toegang tot de woning. Hij gaat naar de slaapkamer van Lisa, maar komt op de overloop zijn ex-schoonmoeder tegen die van het glasgerinkel wakker is geworden. Jody duwt haar hardhandig opzij, waarna Gerard, de vader van Jessica, zich in het gevecht mengt. Hij probeert te verhinderen dat Jody zijn kleinkind meeneemt. Daarop trekt Jody een mes uit zijn zak en steekt zijn ex-schoonvader in zijn hals. De man zakt in elkaar en zijn vrouw krijgt een hartinfarct. Jody haalt ondertussen Lisa uit bed en vlucht met haar naar een nabijgelegen stad, waar hij later door de politie wordt aangehouden. Lisa is op dat moment nog bij hem en ongedeerd. Gerard wordt overgebracht naar het ziekenhuis, waar hij enkele uren later aan zijn verwondingen overlijdt. Of Jody ten tijde van het delict onder invloed is van alcohol of drugs is niet bekend. Dronken was hij in ieder geval niet.

Naast Lisa is ook de andere dochter van Jessica, Paula, in het huis aanwezig. Zij heeft niets gezien, omdat ze zich "direct onder de dekens heeft verstopt", laat ze de politie weten. Maar, ze heeft wel veel bloed gezien toen opa op de grond lag en toen ze over opa heen moest stappen, zag ze "een snee in zijn hals" en lag er veel bloed op de grond.

Buiten het geschil op de dag voor het fatale incident, zijn er niet eerder incidenten tussen Jody en Jessica en tussen Jody en zijn ex-schoonvader bij de politie gemeld. Er zijn geen

ketenpartners betrokken geweest bij het gezin. Volgens de politie hebben de ouders van Jessica haar en de kinderen altijd opgevangen.

Jody is 41 jaar. Hij is geboren op de Antillen en heeft daar tot zijn 30ste gewoond. Toen hij drie jaar was, zijn zijn ouders gescheiden en vanaf toen is hij door zijn oma opgevoed. Als Jody twaalf jaar is, verschijnt zijn moeder weer in zijn leven en tot zijn 24ste woont hij bij haar. Dan gaat hij op zichzelf wonen en als hij 30 is, besluit hij zijn broer, die al in Nederland woont, achterna te reizen.

Jody heeft in Nederland diverse baantjes. Hij werkt een tijdje in een fabriek, tot hij ruzie krijgt met zijn collega's. Daarna werkt hij in verschillende steden en bij verschillende bedrijven. Jody blowt weleens en snuift soms een lijntje, soms samen met Jessica, maar is niet verslaafd. Hij heeft geen antecedenten. Hij is één keer in contact geweest met politie, voor een ontuchtzaak, daar is hij voor vrijgesproken, zegt hij.

Jessica is geboren in Nederland. Al op jonge leeftijd krijgt ze haar eerste kind. Ze blowt veel en is 'behoorlijk los met de normen'. Criminele antecedenten heeft Jessica niet. Haar vader was een sociaal persoon en een actief verenigingsmens. Ook hij had geen antecedenten.

Jody toont achteraf vrijwel geen berouw over zijn daad. In zijn beleving is zijn dochter onrecht aangedaan en daar is hij nog steeds erg boos over. Jody wordt door de meervoudige strafkamer in eerste aanleg veroordeeld tot zes jaar gevangenisstraf en TBS met dwangverpleging wegens doodslag en onttrekking van een minderjarige aan het bevoegd opzicht. Jody is het hier niet mee eens en gaat in hoger beroep. Door het gerechtshof wordt hij veroordeeld tot tien jaar gevangenisstraf, zonder TBS.

Casus 10 – Psychotische zoon

Er komt een melding van huiselijk geweld binnen bij de meldkamer van de politie. Op dat moment wordt op straat ook een politiewagen door omstanders aangehouden: zij zijn getuige van een steekpartij die zich in het trappenhuis van een flat afspeelt. De politieagenten die ter plaatse komen, zien het slachtoffer in de gang liggen terwijl de dader nog op hem insteekt. Ze kunnen de dader aanhouden, maar voor het slachtoffer komt de hulpverlening te laat, hij is ernstig gewond en overlijdt ter plekke.

De steekpartij is een incident dat zich tussen vader (Jan) en zoon (Maikel) afspeelt. Vader (52 jaar) en zoon (24 jaar) zitten samen op de bank televisie te kijken en op een gegeven moment staat Maikel op, pakt een mes uit de keuken en steekt zijn vader neer. Dit gebeurt zonder zichtbare aanleiding: er is namelijk geen ruzie tussen vader en zoon aan voorafgegaan. Achteraf blijkt dat Maikel ten tijde van het delict een psychose had. Hij heeft waanideeën en moet zijn vader vermoorden. Jan weet echter te ontkomen en vlucht naar buiten. Ook Maikel gaat naar buiten, loopt heen en weer op de balustrade en schreeuwt tegen diverse mensen dat hij zijn vader heeft vermoord. Even later gaat hij weer terug naar zijn vader die nog steeds in het trappenhuis ligt. Maikel steekt zijn vader vervolgens nog een aantal malen in zijn borst. Op dat moment komen de agenten ter plaatse en trekken Maikel letterlijk van zijn vader af. Jan ligt dan vanaf zijn borst tot aan zijn hals open, hij is tientallen malen gestoken.

Maikel had ten tijde van het delict een psychose, hij had waanideeën en moest zijn vader vermoorden. De geestestoestand van Maikel is door verschillende instanties onderzocht. De instanties kunnen geen duidelijkheid geven over hoe de man precies tot de daad is gekomen. Verondersteld wordt dat de psychotische toestand is ontstaan door het gebruik van alcohol en drugs. Ten tijde van het delict heeft Maikel alcohol en wellicht ook wiet gebruikt. Er is sprake van een turbulente gezinsgeschiedenis. De vader en moeder van Maikel zijn twaalf jaar getrouwd. De eerste drie jaar was het een goed huwelijk, maar vanaf het moment dat zij kinderen kregen, ging het bergafwaarts. Jan begon overmatig alcohol te drinken en hierdoor verslechterde de situatie in huis. Volgens de moeder van Maikel vond Jan het moeilijk dat de kinderen veel aandacht kregen. Deze frustraties uitte hij in huiselijk geweld. In het begin is er alleen sprake van verbaal geweld, maar toen Jan meer ging drinken, is het van verbaal geweld overgegaan naar fysiek geweld. Dochter en moeder waren hier voornamelijk het slachtoffer van, ze werden aan haren getrokken en geslagen. Maikel wordt meestal alleen slachtoffer van verbaal geweld (kleinere en schelden). Maikel is het lieverdje van zijn vader. Er is nooit aangifte gedaan van huiselijk geweld, ook zijn er geen signalen van mishandeling binnengekomen bij de huisarts, school of overige instanties. Alles heeft zich in de kleine, huiselijke kring afgespeeld. Voor de buitenwereld is het echter wel duidelijk dat vader, moeder en Maikel veel alcohol drinken. Ze worden omschreven als probleemdrinkers. Er was geen hulpverlening betrokken in het gezin. Na twaalf jaar huwelijk gaan vader en moeder scheiden. De kinderen hebben toen kort bij moeder gewoond, maar gezien de woonsituatie ging dat niet langer. De kinderen zijn later bij vader gaan wonen. Maikel is daar altijd blijven wonen en tot op het moment van het incident woonde hij daar tien jaar. De zus van Maikel is vrij snel op kamers gegaan.

Ook tijdens de periode dat Maikel en zijn vader in één huis wonen, liggen zij vaak met elkaar

in de clinch. Soms is er sprake van fysiek geweld. Maikel onderhoudt zo nu en dan contact met zijn moeder. Soms telefonisch en soms ontmoet hij haar, maar dit nooit bij een van beiden thuis. Hij was bang voor een confrontatie tussen zijn vader en moeder. De laatste maanden voor het feit was er weer regelmatig contact tussen Maikel en zijn moeder. Met zijn zus had Maikel de laatste tijd echter minder contact. Op een feestje is Maikel het huis uitgezet, dit omdat hij overmatig had gedronken en zich vervelend gedroeg. Maikel leidde een teruggetrokken leven, dronk veel alcohol en gebruikte softdrugs. Maikel was heel eenzaam en had geen sociaal leven. Hij had geen baan, geen hobby's en geen vrienden. Zijn dagen vulde hij met het huishouden, gamen, muziek luisteren, blowen en drinken. Maikel leefde van het zakgeld van zijn vader. Hij kreeg vijf euro per dag, waarvan hij zijn dagelijks een joint kon halen. Maikel is altijd een buitenbeentje geweest. Hij ging naar het bijzonder onderwijs en veel vrienden had hij niet.

Jan, de vader van Maikel, had een fulltime baan. Jan dronk 's avonds vaak met Maikel mee, maar ging meestal rond een uurtje of negen à tien naar bed. Hij moest 's ochtends naar zijn werk. Op het werk waren ze erg positief over Jan. Er kwam nooit bezoek in huis, zowel vader als zoon wilde dit niet. Bij de huiszoeking viel het op dat het huis niet verzorgd was, op de vliering lagen bijvoorbeeld enorm veel lege bierblikjes. Jan heeft ooit onder invloed een aanrijding veroorzaakt, verder staat hij nergens voor geregistreerd in de systemen van de politie.

Door de rechtbank wordt Maikel veroordeeld voor moord en krijgt hij TBS met dwangverpleging opgelegd. In hoger beroep wordt dit TBS onder voorwaarden. Hij moet eerst een jaar naar een psychiatrisch ziekenhuis en daarna naar een andere psychiatrische instelling. Tijdens deze periode moet hij aan allerlei voorwaarden voldoen; hij mag onder andere geen alcohol en drugs meer gebruiken.

Verschenen in de Bekereeks

2008

Ambtscriminaliteit aangegeven?

Een onderzoek naar het opvolgen van en kennis over de wettelijke verplichting tot aangifte van artikel 162 Sv misdrijven

Verborgene problemen

Een onderzoek naar (de aanpak van) criminaliteit onder Antillianen in Nederland

Bont en Blauw

Een onderzoek naar de strafrechtelijke behandeling van geweldszaken tegen politieambtenaren en de bejegening van slachtoffers daarvan door de politie en het openbaar ministerie

Uitstel van behandeling?

Een verkennend onderzoek naar TBS-gestelden met en zonder een combinatievonnis en de mogelijke effecten van detentie

2009

Huwelijksdwang. Een verbintenis voor het leven?

Een verkenning van de aard en aanpak van gedwongen huwelijken in Nederland

Inpakken niet nodig

Een profiel van straatrovers en straatrovers in Almere

Back on Track?

Een evaluatieonderzoek naar de onthemende projecten van de Bijzondere Jeugdbijstand in Vlaanderen

CoVa volgens plan?

Een vooronderzoek naar de mogelijkheden en reikwijdte van een effectonderzoek van de cognitieve vaardigheidstraining

Achter de schermen

Een verkennend onderzoek naar downloaders van kinderporno

Zie voor meer informatie over de uitgaven in deze reeks: www.beke.nl

